

ISSN 13016784
9 771301 678007

204276
SAYI : 49

2003 / 3
FİYATI: 3.500.000 TL

ISSN 1301 - 6784
TEMmuz-EYLÜL 2003

ქვეყნის
საგარეო
საზოგადოება

ქვენებური

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური
კულტურული კრებული

çveneburi

Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784

Temmuz - Eylül 2003 Sayı 49
(Üç Ayda Bir Yayınlanır)

TOTAL

Müjâvirlik ve Mümessillik Ltd. Şti Adına

Sahtibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Yayın Kurulu

Davut KAPTAN, Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE)
Osman Nuri MERCAN, M. MUZZEZ,
Uğur TANIYAN (ZUBİENTİ), Mustafa YAKUT,
Abdullah ZORLU (ZOİDZE)

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar

Ali ALTUN, Giorgi ANÇABADZE, İbrahim ARAS (PUTKARADZE), Hasan AYDIN, Dursun BAYAR (TİKANADZE), Zehra COŞKUN, Nuri ÇELEBİ, Abdurrahman ÇETİNKAYA (HİMŞİAŞVİLİ), Fahrettin ÇİLOĞLU, Burhan DEĞER, Ulaş Başar GEZGİN, Gürcan HAYRİOĞLU (MALAKMADZE), Hayri HAYRİOĞLU, Özbek İMAMOĞLU, Çiğdem ALTUN KALAFATOĞLU, Nana KAÇARAVA, Zeki KURT, Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE) Çvapu LİVANELLİ, Miheil MAMULAŞVİLİ, Tamar MAMULAŞVİLİ, Osman Nuri MERCAN, Oğuz MEDEFOĞLU, Guram ODİŞARİA, İberyâ ÖZKAN (MELAŞVİLİ), Sırrı ÖZTÜRK, Şuşana PUTKARADZE, Nodar ŞENGELİA, Şalva TEVZADZE, Enver UZUN, Hüseyin UYGUN, Mustafa YAKUT, Giorgi ZUMBADZE

Yazışma Adresi

Halaskargazi Caddesi Simge Apt. No: 59
Kat: 6 D.5 Harbiye-İstanbul
Tel: (0212) 231 79 28-233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27
İnternet: <http://www.cveneburi.net>
e-mail: cveneburi@cveneburi.cjb.net

Fiyatı

3.500.000 TL (KDV Dahil)

Dağıtım

DDP ve Dünya

Abone

ABONET

e-mail: abonet@abonet.net

(0212) 222 83 32 - 222 72 06 - 210 01 10

Faks: (212) 246 02 27

Dizgi ve Sayfa Düzeni

Şerife Uyur

Matbaacılık Hizmetleri

Livane (0212) 501 88 54

Baskı

Yön Matbaacılık

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

NOE'S KİDOBANI

2

Fahrettin ÇİLOĞLU

TARİH

Abhazeti ve Samegrelo Krallıklarının

XV.-XIII. Yüzyıllardaki Sınırları.....

5

Abhazya Tarihi Belgeleri Üzerine Kısa Bir İnceleme-3.....
Giorgi ANÇABADZE-Nodar ŞENGELİA

9

ETNOGRAFYA-FOLKLOR

Batı Gürcüstan'ın Önemli Kenti : Batumi.....

13

Surevan (DUTLU) Köyünden.....

16

Bir Gürcü Köyü : HAMİDİYE.....

18

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 26.....

20

Gürcü Atasözleri ve Deyişleri- 4.....

21

Gürcü Halk Dansları - 11.....

22

EDEBİYAT-SANAT

Gürcü Yazını - 2.....

23

Bir Abhazya Öyküsü : Yabancı Kadın.....

25

İraklı Abaşidze'den Şiirler.....

26

Bir Gürcü Masalı: Pire ile Karınca.....

28

YAŞAM-KÜLTÜR

Hayri Hayrioğlu (MALAKMADZE)'nun Ardından.....

29

M. YAKUT, O.N. MERCAN, Ş. TEVZADZE

H. AYDIN, G. HAYRİOĞLU, N. ÇELEBİ

S. ÖZTÜRK, A. ÇETİNKAYA

Yıllık Eken.....

35

İnternet Dünyası.....

38

Mağahelililer Piknikte.....

39

Artvinliler Bursa Botanik Parkı'nda.....

40

Kafkasspor.....

41

Ruşça Dublajlı Gürcü Filmi.....

42

Kitaplardan-Kitaplardan-Kitaplardan.....

42

Açıklama.....

43

GÜRCÜCE

Lazca-Megrelce-Gürcüce-Türkçe Sözlük.....

44

Bulbulis Yubis - 11.....

44

HABERLER-BASINDAN

45

Noe'S Kidobanİ (Նոյի օրագրեր)

Fahrettin ÇİLOĞLU

fahrettinciloglu@hotmail.com

Şiir Atlası

Burada sözünü edeceğim "Şiir Atlası", *Cumhuriyet* gazetesinin Perşembe günleri verdiği *Kitap* ekinin bir bölümü. Cevat Çapan'ın yönetimindeki bu bölümde, değişik kişilerin dünya şiiirinden çevirdiği şiirler yayımlanıyor. "Şiir Atlası"nda 2000 yılına değin yayımlanan şiirler gene *Şiir Atlası* adı altında yedi kitap halinde yayımlanmıştı. Geçenlerde Cevat Çapan'dan öğrendiğime göre, bugüne değin yayımlanan şiirler yeniden kitaplaştırılacak. Bu kez, "Şiir Atlası"nda yayımlandıkları sıraya göre değil, ülkelerine göre...

Bugüne değin çevrilen

Gürcü şairlerin neredeyse tümü "Şiir Atlası"nda yer aldı. Bunlardan ilki Tamaz Çiladze'ydı. Tarih 14 Ağustos 1997. Sonraki tarihlerde Eka Bakradze, Muhran Maçavariani, Ana Kalandadze, Galaktion Tabidze, Otar Çiladze, Şota Nişnianidze, Pridon Halvaşi, İlia Çavçavadze, Titsian Tabidze, Paolo İaşvili ve İrakli Abaşidze. Titsian Tabidze ve Paolo İaşvili'yi dostumuz Kemal Özüdoğru çevirdi. Tabidze 13 Mart 2003, İaşvili 17 Nisan 2003 tarihinde yayımlandı. Pridon Halvaşi, İlia Çavçavadze ve İrakli Abaşidze'yi ise Hüseyin Uygun çevirdi. Muhran Maçavariani, Ana Kalandadze, Galaktion Tabidze, Otar Çiladze, Şota Nişnianidze ise benim çevirilerimle yayımlandı. Tamaz Çiladze ile Eka Bakradze'yi Hasan Çelik ile birlikte Türkçeye kazandırmıştık. Ben ayrıca Gürcücelerinden eski Mısır şiirini, Japon şiirinden "tanka" ve "haiku"ları çevirdim. Bunlar da "Şiir Atlası"nda yer aldı.

Bu yazıyı kaleme almamda Kemal

Özüdoğru'nun son çevirisi etkili oldu. *çvne-buri* okurlarından kaçی Paolo İaşvili'yi tanıyordur acaba, diye kendi kendime sordum. Tabii ki yanıtı meçhul. Bu soru, "Şiir Atlası"nda bu kadar çok Gürcü şiirinin yayımlandığını acaba kaç *çvne-buri* okuru biliyordur, sorusuna götürdü beni. Kuşkusuz bunun yanıtını da vermek mümkün değil. Sonunda, "bi-haber" olanlar için bu dökümü yapmaya karar verdim.

Bu arada, Galaktion Tabidze, Ana Kalandadze, Muhran Maçavariani, Tamaz Çiladze ve Eka Bakradze'nin "Şiir Atlası"nda çıkan şiirlerinin 1998'de *Sıcak Hüzün* adlı bir kitapta toplandığını da belirtmeliyim.

Bir şair, iki şiir

Bu sayının şairi Pridon Halvaşi (Պրիդոն Խալվաշի). Halvaşi ile 1989 yılında tanışmışım, bir İstanbul ziyareti sırasında. Bu sırada onunla yaptığım kısa bir söyleşi *Varlık* dergisinde yayımlanmıştı. Halvaşi, şiirleri Türkçeye çevrilip kitaplaştırılan ilk Gürcü şair. *Eninde Sonunda* 1988 adını taşıyan bu kitap Almanya'da yayımlanmıştı. Şiirleri Fakir Baykurt ve Abdurrahman Çantinkaya birlikte Türkçeleştirmişlerdi. Batumlu bir şair olan Halvaşi, benim için bir "memleket" şairidir. Tarihe ve Muhacir Gürcülere gönderme yaptığı şiirinde (Քոտան, Նուրբա մեղեքվեցիտ) "memleket" sözcüğünü doğrudan kullandığı içindir belki de benim "memleket" şairim olması. Halvaşi'nin şiirlerini okurken, kendimi durulmuş, dinlenmiş, huzura ermiş bulurum. Nedeni, belki de şiirinin dilidir. Huzurlu, dingin ve durulmuş bir dildir Halvaşi'nin şiir dili. Buradaki iki şiirini, bu yazı için çevirdim.

ANNE

Herkesten büyük insan yeryüzündeki
Sensin anne
Güzel ruhunla ve yüce yüreğinle
Her şeyi duyan ve her şeyi gören

Dünyada değerli ne varsa
Hayat için gerekli olan
Toprak, su, ağaç, güneş ve esinti,
Sana yaklaşıyor herkesten çok

Sen dindirdin o ağrıyı
Onca zaman göğsümden taşıdığım
Güzel Gürcüstan'ı neşeli ve bütün
Tek başına sen korudun
Herkesten büyük insan yeryüzünkeki
Sensin anne.

1983

MART

Martın biri.

Çınar ağacının dallarında
Tünemiş kuşlar,
bir şeyler konuşuyorlar.
Parlak ve
beyaz kanatlı sis

Yere iniyor
ve ılık ılık yalıyor beni...

Doğa seviyor insanı
Ve bu yüzden yolluyor ilkbaharı.

1984

Bedi Kartlisa

1. Sanırım "Gürcülerin kaderi"
demeliyiz biz buna. Neye mi? Bu tarihsel
döngüye. Önce Çarlık Rusya'sının çöküş
yıllarında, sonra Sovyetler Birliği'nin
dağılması sürecinde Gürcülerin düştüğü
durum neredeyse tıpa tıp aynı. Bu konuda
beni düşünmeye iten şey *İstanbul Gürcüleri*
adlı kitap oldu. Biliyorsunuz, bu kitap da
Sinatle Yayınları'ndan çıktı Mayıs ayında.
Geçen sayıda bu kitaptan söz eden yazıyı
yazdığım da, henüz basılmış değildi. Son
anda, Metin Acar'ın bu kitabın sponsor-
luğunu üstlendiğini öğrenince, bir teşekkür
eklemiştik yazıma. Dostumuz Metin Acar'a
bir kez daha teşekkür etmek istiyorum
buradan. *İstanbul Gürcüleri*'nin basılması
gerçekten çok önemliydi. Bu kitabı mutla-

ka okumalısınız.

Moskova merkezli
iki "imparatorluğun"
çöküşüyle Gürcülerin
aynı döngüyü yaşadık-
larını *İstanbul Gürcüle-
ri* adlı kitabı okudu-
ğumda düşünmeye baş-
lamıştım. Kitapta anla-
tıldığına göre, geçen
yüzyılın başlarında İs-
tanbul'da Gürcüleri bir
araya getiren bir "ku-
lüp" oluşur. Bir tür
Gürcü kültür merkezi-
dir burası. Bu merkez,
son birkaç yıldır Türk-
Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı'nın bir kül-
tür merkezi kurmak istediği yerde, İs-
tanbul'da Bomonti semtindeki Gürcü Katolik
Kilisesi'nin bulunduğu yerdedir. Bu kulüp
kitapta şöyle anlatılıyor:

"Kısa sürede bir Gürcü kulübü açılma-
sı zorunlu hale geldi. Bunun için 1911 yı-
lında gazete ilanlarıyla, din ve toplumsal
konum ayrımı yapılmadan bütün Gürcüler
Şalva Vardidze'nin okuluna davet edildiler.
Her seferinde 150'den çok Gürcünün katıl-
dığı toplantılar yapıldı. Bunların arasında
paşalar, generaller, subaylar, avukatlar, he-
kimler, işadamları, memurlar ve öğrenci-
ler vardı. Her toplantı Gürcüce sözlerle ve
şarkılarla başlıyor ve aynı şekilde bitiyor-
du."

Sonra olan olmuş. Gene kitaptan aktarı-
alım: "Bu kulüp varlığını uzun süre sür-
düremedi. Farklı siyasal görüşler olumsuz
etkiler yaptı. Bunun dışında sen-ben etri-
kalarına girişen pek çok hayırsız Gürcü or-
taya çıktı." Tahmin edeceğimiz gibi sonun-
da bu birliklilik son bulmuş, kulüp de or-
tadan kalkmış.

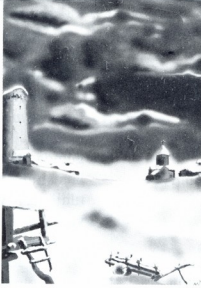
Gelelim bir başka örneğe. Bu da doğ-
rudan Gürcüstan ile ilişkili olsun. Bildiği-
niz gibi Sovyetler Birliği daha dağılmadan
Gürcüstan bağımsızlığını ilan etti. Sonra et-
nik çatışmalar, iç kavgalar, darbeler, su-
ikastlar yaşandı. Ülke korkunç bir yoksul-
luğa sürüklendi. Bu koşullar sonucunda
gerçek bir beyin göçü oldu Gürcüstan'dan.
Pek çok insan yabancı ülkeler gitti. Türki-
ye'ye de pek çok insan geldi, 1990'ların

başlarından itibaren. Aynı şey, Çarlık Rusya'sının çöküşünden sonra, 1918-21 arasında bağımsız olan Gürcüstan'ın başına da gelmiş olmalı ki, *İstanbul Gürcüleri*'nin yazarı şöyle sesleniyor Gürcülere, İstanbul Katolik Gürcü Manastırı'nı adres göstererek: "Yabancı topraklara savrulmuş Gürcü, hangi görüşte ve inançta olursan ol, bu manastıra gel. Burada kendi yurttaşlarınının kardeşliği, aile ortamı ve dostluğuyla karşılaşsın. Kendi ülkenin ve ulusunun büyüklüğünü, sıkıntılarını yalnızca burada yaşayanların yüzünde fark edip hissetmekle kalmazsın, bunu sana duvarların da anlattığını görürsün."

2. Son yıllarda Gürcü kökenli pek çok iş adamı ve gazeteci, Gürcüstan'a gidip geldi. Pek çok şey yazıp çizildi. Dostane olmayanlar da vardı bunlar arasında, hayranlık dolu olanlar da... Yeni bir gezinin daha yapıldığı Mayıs 2003 tarihli *Livaneli* gazetesinden öğreniyoruz. Birkaç sayfa yazı var bu gezi hakkında. Aslında hoş, insanların bu tür buluşmalardan keyif aldığı, dostluklar yaşadığı anlaşılıyor. Nitekim, *Livaneli*'de yazan işadımı İsmet Acar, "Rüya gibi gezi" altbaşlığı kullanmış başyazısında. Bu gazetenin genel yayın müdürü, Engin Şenol'un "Editörden" köşesinde, "Batum-Tiflis kavgasında tansiyon yüksek" başlığı altındaki değerlendirmesi ise, tam bir "Bedi Kartlisa" örneği. Şunları yazmış Engin Şenol.

"...Batum ile Tiflis arasındaki hatlar hâlâ kopuk. Müthiş bir güvensizlik hakim merkez hükümete karşı Acara'da. Daha doğrusu Gürcüstan Devlet Başkanı Şevardnadze'ye. Türkiye'deki işadamlarının yatırım için Batum ile Tiflis arasında tercih yapmasını istenmesi de bir o kadar büyük hata. Böyle bir düşünce kimsese fayda sağlamaz. İster Tiflis ister Batum olsun yatırım isteyen işadımı istikrarı arar. Paranın geri dönüşümünü ister. Bunun gerçekleşmesi sürecinde risk istemez. Hele hele kavga hiç istemez. Gürcüstan'ın bir an önce Acara politikasına reel bakış açısı getirmesi gerekir. Acara'nın da öyle. Hele hele Gürcüstan'ın Türkiye ve Acara'yı

ilişkilendirip kıskançlık krizine girmesine gerek yok. Eğer dedelerimin ülkesi söz konusu olacaksa biz 136 yıl önce karamızı verip Anadolu'lu olmuşuz. Bizim Türkiye'den başka sevdamız da yok. Fakat Acara'dan geldiğimizi de hiç unutmayız."

Ne demeli?! "Gürcülerin kaderi" sanırım.

Piyano konserleri

"23 Nisan etkinlikleri" kapsamında, Akbank Beyoğlu Kültür Sanat Merkezi'nde, 19 Nisanda ilginç bir konser vardı. Gürcü müzikçiler Nargiza Abzianidze (ნარგიზა აბზიანიძე) ve Miheil Çumberidze'nin (მიხეილ ჭუმბურიძე) öğrencileri verdi bu konseri. Bu iki müzikçiden özel dersler alan bu öğrencilerin yaşları, 7-21 arasında değişiyor. Yedisinden yirmi birine, tümü piyanoyla klasik Batı müziği parçaları seslendirdi. Kimi tek başına çaldı, kimi öğretmenleriyle diyet yaptı. Sahneye çıkmak, heyecanlanmak, çalmak, alkış almak bu çocukların anlarında yer edecek. Yıllar sonra kimi heyecanla, kimi unutkanlıkla anımsayacak o günü. Belki o günü, oraya birlikte geldikleri anne veya babalarıyla anacaklar günün birinde. Bütün bunlar aklımdan geçerken, Sovyet sonrasında kendini zor koşulların içinde bulan Gürcüstan'dan gelen bu iki insanın, bu çocuklara ne çok şey kattığını düşündüm. Üstelik bu çocuklar için daha da anlamlı olan 23 Nisan haftasında. İki ülke arasında, iyi ilişkilerin, insanların anlarında izler bırakacak ilişkilerin gerçek kurucularının bu tür kişiler olduğunu düşündüm yol boyunca. Evime doğru ağaçlıklı patikadan yürürken, yol kıyısındaki erik ağacı çiçekler içindeydi. Şöyle dedim ken kendime.

Bu çocuklar da erik ağacı çiçekleri gibi. Kimi meyveye dönüşecek, kimi ise dökülüp gidecek müzik uğraşısında.

Çizimler: Murat Taban

Abhazeti ve Samegrelo Krallıklarının 15-18. Yüzyıllardaki Etnik Sınırları

ĞVAPU LİVANELİ

Gürcüstan'ın, Abhazeti (Abhazya) Özerk Cumhuriyeti'ne ait bugünkü sınırlar, aslında 19. yüzyıl Abhazeti'nin sınırlarının bir yansımasıdır.

Bilindiği üzere 1470-1480 yıllarından itibaren dış etkiler ve Gürcüstan'a saldırılar sonucunda Gürcüstan krallıklara bölündü. Bu bölünme sonucu Batı Gürcüstan'da başkenti Kutaisi olan İmereti Krallığı kuruldu. Bu krallığın bünyesinde alt krallıklar olarak Abhazeti Krallığı, Samegrelo Krallığı ve Guria Krallığı oluştu. Samegrelo Krallığı'nın başında Dadiani'ler, Abhazeti Krallığı'nın başında ise Şeruşidze'ler bulunuyordu. Bazı akrabalık bağları ve ortak siyasal-sosyal yaşama rağmen başka feodal devletler gibi onlar da sürekli rekabet içindeydiler. Bu rekabet süreci 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar sürdü ve sonunda her ikisini de Rusya İmparatorluğu işgal etti ve yuttu.

Bu makaledeki amacımız tamamen ger-

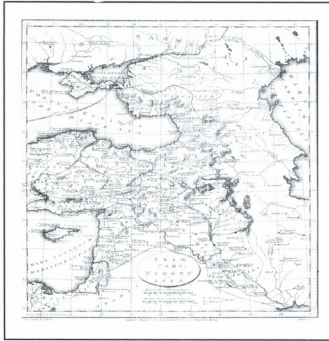
SANSON - 1646 - PARIS

çekleri ortaya çıkarmak olup bu gerçekler, söylentiler, rivayetlere değil, tamamen belgelere ve tarihi haritalara dayanmaktadır. Bu gerçekler, bugünkü yapay Abhaz-Gürcü sorunu açısından bazılarında acı verebilir, fakat gerçek gerçektir ve tarihsel olaylara dayanmaktadır.

Amacımız, Gürcüstan'ın iki tarihi bölgesindeki Abhazeti ve Samegrelo krallıkları arasında 15-18. yüzyıllarda mevcut bulunan etnik sınırı ortaya çıkarmaktır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, Gürcüstan parçalanıp krallıklara ayrıldıktan sonra, 15. yüzyıldaki Samegrelo krallarının etkisi bugünkü Sohumî'de de sürmekte idi. Birçok tarihsel belge ve haritanın da kanıtlağığı gibi etnik sınır olarak Psirtsha (Anakopia) suyu kabul ediliyordu. Özellikle 15. yüzyıl İtalyan haritalarında (Haritacı Beninkazi-1480 ve Ferduçi-1497) Sohumî'de Samegrelo Krallığı'nın sınırları içinde gösterilmiştir.

Sebastopolis'in (Sohumî) Katolik episkoposu olan Petrusa Geradl'in 1330 yılında İngiltere'ye gönderdiği mektupta Sebastopolis, Güney İberia'nın (Gürcüstan'ın eski adı) bir parçası olarak anılmaktadır. Bundan önce ise Arap coğrafyacı olan

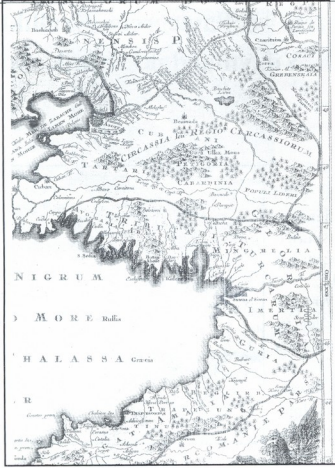

LONDON / 1806

Ebu'l-Fida (1273-1331) Sohumi için bir Gürcü şehri olarak bahsetmektedir. 13-15. yüzyılda Sohumi'de Batı Avrupalılar, özellikle Cenovalılar yaşıyordu. Cenovalılar, Sohumi'de ticaret ve imalathane işlerine girdiler ve tarihte Abhazlarla ilk kez onların kayıtlarında rastlanmaktadır. Bu tarih, Abhazların Osmanlı ordusuyla birlikte Sohumi'yi ele geçirme tarihidir. Bu tarihten sonra Abhazeti ve Samegrelo krallıklarının etnik sınırı Sohumi'nin güneyine çekilmiştir.

1501 tarihinde düzenlenmiş bir Osmanlı belgesi de dikkat çekicidir. Bu belgede Sohumi'ye kadar olan topraklar Dadiani'lere ait olarak gösteriliyor ki, bu da Samegrelo Krallığı'nın sınırlarını gösteriyor demektir.

Portekiz'li Diego Homema (1559) İtalyan Cakopa Gasteldi (1521) ve İngiliz Anthony Jankins (1562) gibi dönemin ünlü haritacıları tarafından yapılan birçok haritada bugünkü Abhazeti Krallığı'nın sınırları, nüfuzu içinde olduğunu göstermektedir. Bu haritalarda mevcut ortak ve ilginç bir olay ise Kelasuri nehrinin ağzında yapılan limana "Porto Mengrelo", yani "Megreller Limanı" adı verilmesidir. İleri tarihlerde Abhazeti Krallığı'nın orduları Samegrelo

MATTHEUS SEUTTER- 1735
NUREMBERG

krallığın etnik sınırlarını belirginleştirdi. Bugünkü Abhazeti'de bu surlara nedense "Büyük Abhaz Surları" denilmektedir. Amacımız, ismin doğruluk tespiti olmayıp, ne zaman ve hangi amaçla bu surların yapıldığını ortaya koymaktır.

Gürcüstan hakkında yabancı gezginler de ilginç bilgiler vermektedir. Örneğin, Kristopher Castelli, uzun yıllar Samegrelo ve Abhazeti krallıklarında yaşadı ve bölgeyle ilgili bir harita hazırladı. Bu haritada yukarıda belirtilen surlar ve etnik sınır belirgin olarak gözükmektedir. 1641 yılında ünlü gezgin Evliya Çelebi de Karadeniz kıyılarını dolaştı. Onun belgelerinden anlaşılıyor ki, bu bölgelerde Gürcü dili (ve

PARIS / 1773

Lamberti bu bölgede 18 yıl boyunca seyahat etti ve 1654 yılında Neopol'de kendi hazırladığı haritasını da içeren "Kolhida Tasviri" adlı bir kitap yayınladı. Bu haritada Samegrelo ve Abhazeti krallıkları arasındaki sınır çizgisi artık Kodori nehrinden geçmektedir.

Jean Chardin'ın haritası da aynı konuyu kapsıyor. Harita 1672'de Fransa'da yayınlandı ve burada da sınır Kodori nehrinden geçiyor.

onun Megrelce şivesi) halkın anadilidir; bu olgu salt Mokvi ve Drande bölgelerinde değil, aynı zamanda Sohumi bölgesinde de geçerlidir.

Evlîya Çelebi şöyle yazıyor: "Abhazy Paşalığındaki halk (Çaç) halkıdır ve Paşalığın öbür tarafındaki halk gibi Megrelce konuşmaktadır".

17. yüzyıl bu ünlü Türk gezgini tarafından verilen bu önemli belge, bu bölge hakkındaki başka belgelerle tamamen uyuyor ve diğer belgeleri (özellikle Avrupalı yazarlar Lui Granje'e, Patri Yoane vb) destekliyor. Lui Granje'nin yazısı Mokvi'de yazıldı ve "Mokvi Samegrelo, 2 Mart 1651" kelimeleriyle bitiyor bu yazı.

1639-1640 yıllarında Rusya elçileri Fedot Elçin ve Pavle Zakariyev Mokvi ve Dranda bölgelerinde dolaştılar ve onlar da bu bölgeleri Samegrelo olarak belgelediler.

Ünlü gezgin Arcangelo Lamberti'nin verdiği bilgiler de son derece önemlidir.

rinden geçiyor.

Abhazeti ve Samegrelo krallıklarının arasındaki sınırın Kodori olduğunu başka ünlü gezginler de belirtmektedir. Bu gezginler arasında Fransız Nikoloz Sanson (harita tarihleri : 1646, 1684, 1695), Alman Matias Seiuter (ünlü Karadeniz haritası-1735) ve Hollandalı Johan Blaeus (1640) sayılabilir. Tabii ki o zamanların tarihçilerinden-gezinlerinden maksimum

doğruluk bekleyemeyiz, hatta bazı yanlışlıklar da mevcuttur, buna rağmen kıyaslamada yapıldığında ortak manzara değişmiyor.

II. Levan Dadiani'nin ölümünden sonra Abhaz yayılması devam ediyor, sınır önce Galidze nehrinden geçiyor, 18. yüzyılın sonuna doğru ise Enguri nehrine ulaşıyor. Tarafların başarı durumuna göre sınır değişikliği Kodori'den Enguri'ye kadar zaman zaman değişiyordu.

Kısa bir süre önce ünlü İbrahim Müteferrika'nın ilginç Kafkasya haritasıyla tanıştım. Bu harita 1732 yılında İstanbul'da

yayınlandı ve bu haritada Samegrelo ve Abhazeti vilayetleri yeterince ayrıntılı olarak gösterilmiştir ki bu iki vilayet arasındaki etnik sınırın Kodori nehrinden geçtiği görülmektedir. Bu olgu bize sınırların zaman içinde değiştiği konusundaki tahminimizi kanıtlamaktadır. 1703'te Samegrelo ve Abhazeti bölgeleri arasında yeniden savaş başlıyor ve Enguri'den Galidzge'ye kadar bütün topraklar Samegrelo krallığına katılıyor. Bu savaş, Abhazeti Krallığı'nın bölünme dönemine rast geliyor ve adı geçen bu bölge Abhazeti'de Ğvapu Şeravaşidze'nin denetimini altındadır. Ğvapu'nun 1704'te ölümünden sonra yerine oğlu Murzakan geçiyor. Murzakan Dadiani'lerin (Samegrelo Krallığı'nın) üstünlüğünü kabul ediyor ve Samegrelo'nun vasalı olarak kalıyor. Bundan sonra bu bölgeye Samurzakano, yani "Murzakan'ın Yeri" adı veriliyor.

Tüm 18. yüzyıl boyunca iki krallık arasındaki rekabet devam ediyor. En sonunda Samurzakano Dadiani'lerin (Samegrelo Krallığı'nın) elinde kalıyor. Bu süreç 1805'e kadar devam ediyor. 1805'te Rusya, Samurzakano ile birlikte Samegrelo'yu işgal ediyor. Samegrelo'da 1813-1840 yılları arasında Revan Dadiani bulunuyor. Rusya, kendi siyasi stratejileri sonucunda Samurzakano'yu Sohumu askeri bölgesine katıyor. 1883-1918 yılları arasında ise Kutaisi Valiliği'nin Sohumu bölgesinde yer alıyor.

Kaynakça :

- 1- Ebu'l-Fida-Geographica Aboulfedea. Paris 1848
- 2- Arcangelo Lamberti-CMOMTIK - XL II , 1913
- 3- Arcangelo Lamberti - Kolhida Tasviri - Tbilisi 1913
- 4- Ançhabadze Z. - Ortaçağ Abhazeti Tarihi - Sohumu 1959
- 5- Bagrationi Vahuşti - Gürcüstan Tarihi - Tbilisi 1973
- 6- Belokurov S. - Rus Tarihiyle İlgili Belgeler 1888
- 7- Gabaşvili V. Ruhi Savaşı - Tbilisi 1930
- 8- Evliya Çelebi - Seyahatnamesi, rşr. Ahmet Cevdet, I-X, Dersaadet 1314
- 9- Krestofore De Kasteli - Resim Albümü - Tbilisi 1970
- 10- Kırzıoğlu Fahrettin - Osmanlıların Kafkas Ellerini Fethi - Ankara 1993
- 11- Katip Çelebi - İbrahim Müteferrika - İstanbul 1145
- 12- Lui Granje - Raporları - CMOMTIK - XL IV, 1915

ÇORUH

NAKLİYAT İNŞAAT SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

Saffet GENÇ

Selimiye İskele Cad. Öke Apt. No:52 Kat: 3-4 Selimiye-Üsküdar-İST

Tel: (0216) 342 72 52 - 342 26 33 Faks: (0216) 492 78 91 Cep: (0532) 372 24 66

Abhazya Tarihi Belgeleri Üzerine Kısa Bir İnceleme - 3

Giorgi ANÇABADZE-Nodar ŞENGELİA

(Geçen sayıdan devam)

1770'lerde Abhazya'da yine yeni bir krallık oluştu, bu bölge Gumista ile Kodor arasındaki bölgeydi, merkezi Sohumi'ydi. Buranın yöneticisi daha önceden Osmanlı İmparatorluğu'na mülteci olarak giden Manuçehr Şarvaşidze'nin oğlu Keleş Bey (Keilaş Ahmet Bey). O tarihlerde Abhazya yönetimi Keleş Bey'in amcası Zurab Şarvaşidze'de idi. Bzipi bölgesinin yönetimi tamamen bunun elinde idi, merkezi Zupe'de (Liğni) Anjua'nın egemenliği Bekir Bey Şarvaşidze Samurzakano'nun egemenliği-Levani Şarvaşidze'deydi.

1780 yılında Abhaz feodaller yeniden biraz daha Samegrelo'nun işgalini denediler. Osmanlı İmparatorluğu zorla Şarşavidze'lerle birleşmiş askeri ordu kurdular ve bu orduya Cikler, Çerkesler, Karaçael'ler dahildiler (Toplam 11 bin atlı ve sivil askerle, topçu) Enguri'yi geçip Odişi devletine girdi. Odişi'nin yöneticisi Katsia Dadiani'nin ordusu (Megreller-Lazlar, Laçhumlar, Svaniler) bu güçlerin engellenmesi için yeterli değillerdi ve bundan dolayı Dadiani yardım etmesi için I.Solomon'dan yardım istedi, bunun yanında aralarındaki ilişki yerterince soğuktu.

İmereti kralı, ki o Şarvaşidze'lerin güçlenmesini istemiyordu, Dadiani'ye yardım etmek için harekete geçti. İmeret-Samegrelo'nun orduları ile Abhazların çatışması oldu, Ruhi ile Zugdudi arasında ve tarihe Ruhî Savaşı olarak geçti. Çatışma çok kanlı ve ağır geçti. Abhazların savaşı kaybetmesiyle sonuçlandı. Savaşın kaderini I.Solomon'un sağ taraftan organize hücumü belirledi. Savaşı kaybetmiş Abhazlar Odişi Devletini terk edip, Enguri Nehrinin karşısına geçtiler.⁽⁴⁴⁾ Günümüze ulaşan belgelerle, savaş esnasında Abju'ye hükmeden Bekir Bey iyi neticeler elde etti.⁽⁴⁵⁾ Ruhî Savaşı'ndan sonra aradan fazla zaman geçmeden Abhazya'da yeniden feodal iç savaş

Lihni Kilisesi (10-II. yy)

başladı. Zurab Şarvaşidze'ye kendi yeğeni Keleş Bey savaş açtı. Bu savaşta Zurab'a Odişi'nin başkanı Katsia yardım etmek için kendi kardeşi Giorgi'yi, Keleş Bey'e karşı savaşmak için gönderdi. Odişi'liler Zurabi'nin sözünden çıktılar. Feodaller savaşla Sohumi kalesini ele geçirdiler. Bu kaleyi Keleş Bey'in askerleri canı pahasına koruyorlardı.⁽⁴⁶⁾ Sonuç olarak Abhazya'daki mücadele yeniden Keleş Bey'in kazanmasıyla sona erdi, amcasını ve krallık tahtını ele geçirdi. Bu olayda önemli rolü Osmanlı İmparatorluğu aldı, bunlar Zurab Şarvaşidze'ye güvenmiyorlardı. Bundan dolayı Keleş Bey'i destekliyorlardı. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nda büyümüşü (esir olarak alınmıştı) ve Müslüman olmuştu.

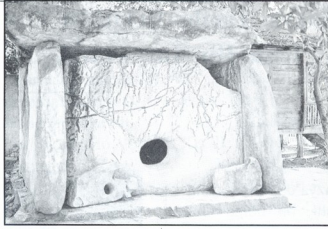
Böylece 1780'lerin başlarında Abhazyanın yöneticisi Keleş Bey Şarvaşidze oldu. Bzipi bölgesi ve Sohumi (Guma) Ke-

leş Bey'in himeyası altına girdi. Yeni başkanlık sistemiyle Abhazyadaki merkezi bağımsızlık sistemi yenilendi, güçlendirildi ve yarı özgür güçlü feodaller himayesi altına alındılar.

Bu politikanın uygulanması esnasında Keleş Bey küçük feodalere (aznaurlara) güveniyordu-dayanıyordu ve özgür çiftçilere, bunlar krallığın büyük bölümünü oluşturuyorlardı. Keleş Bey ilk karısından ayrılmasının sebebi olarak geniş bölümlü köylüleri egale edebilmek için, eşi Dzaps-ıpa'nın kızı idi. Bu feodal aileler 18. yüzyılın ikinci yarısında çok güçlendi ve sıkça devlete başkaldırıyordu ve Leiba soyadlı kadınla evlilik yaptı, bu soyad kategorisine aitti. Dzaps-ıpa'lar ise, yönetimle zıtlıydı ve ellerindeki topraklara el koydu.

Kısa zaman sonra Keleş Bey Abju'nun (Orta köyün) işgaline girişti. Buranın yönetimi Bekir Bey'de idi, Bekir Bey yönetici Ançabadze'lerin eniştiydi ve bu kalabalık ailenin yardımıyla arka çıkmalarından faydalanıyordu, yöneticiyle savaş etti fakat yenildi. Keleş Bey Abju'ye kalelerini ele geçirdi ve bu bölgeyi de kendi topraklarına kattı. Bundan yola çıkarak Keleş Bey'in kesin egemenliği altında Abhazyanın toprakları Ciketi'den Ğalidzga nehrine kadar.⁽⁴⁷⁾ Samurazkano'nun yetkilileri, Abhazyanın egemenliğinin kendi ellerinde olduğunu söylüyorlardı fakat iç işlerde ve bazen dış işlerinde bazen tamamen özgürce yararlanıyorlardı. Sadece ismen bağlıydılar Keleş Bey'e dağlık Abhaz topluluğu, bunların içinden önceliği Marşani'ler ve Cikler çekiyordu.

Keleş Bey Sohumi'yi Abhazyanın politik merkezi yaptı. Bunun sebebi yine geçmişteki Türk kalesidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun hükümdarı mecbur kaldı ki karara uymaya, ortami kızıştırmamak için, Abhazyanın yöneticisine Sohumi kalesinin korunmasını emanet etti. Gerçekte, Osmanlı İmparatorluğu'nun Abhazyadaki merkezi Sohumi bu şekilde ellerinden alınmış oldu.

Eşera'da tarihi bir mezar
(İ.Ö. 3. yy sonu - 2. yy başı)

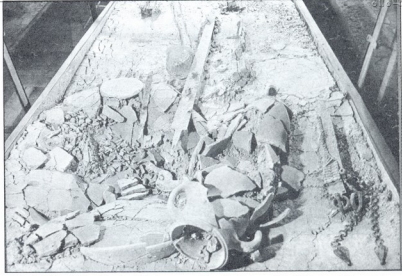
İlk zamanlarda Keleş Bey, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nun yardımından yararlanıyordu ve kendi emellerine ulaşma açısından çok iyi bir şekilde yararlanıyordu. Bu dönemde formalite bakımından henüz sultanın egemenliğinde sayılıyordu, fakat Keleş Bey'in son emeliydi

yalnız kendi tahtının kanıtlanması ve ayrılmaz feodalleri egemenliğine almak ve tam özgürlüğü eline almak ve Abhazyayı Osmanlılardan her türlü yönden temizlemek istiyordu.⁽⁴⁸⁾ Bundan dolayı Türk yöneticileri ile Abhaz yöneticileri arasındaki ilişkiler hat safhaya ulaştı, o kadar araları açıldı ki 1806 yılında silahlanmaya kadar uzandı. Ancak ta ki o bilgiler, Abhazyanın yöneticisinin savaş için hazırladığı çok sayıda ve iyi silahlanmış askerleri, Osmanlılara bu olaydan vazgeçmelerini sağladı.⁽⁴⁹⁾ 17-18 yüzyıllarda, önceki dönemden farklı olarak, Abhaza din ile kültürüyle ilgili belgeler çoğalmıştır. Örneğin, 1530'da İtalyan yazar Dortel D. Askoli Abhazca'yı Karadeniz kıyılarındaki devletlerin önemli dillerinden biri olarak kabul etmektedir. Onun bildirimiyile; "Karadeniz etrafında sekiz dil yaygındır, Yunanca, Türkçe, Tatarca, Çerkesce, Abhazca, Megrelce ve Ermenice."⁽⁵⁰⁾

Abhazca konusunda çok önemli bilgiler vermekte Evliya Çelebi: O, bu dilin yayılmasının nedenlerini yazmakta, Türkçe olarak birçok örnek ve cümleler vermekte, bunlarla birlikte, Batı Abhaz Kabilesi — Sadzebi— konuşmaları ile ilgili bilgiler vermektedir.⁽⁵¹⁾

17-18. yüzyıllarda Abhazyada Gürcüce de yaygındı, bunu ilk etapta sosyeteleşmiş üst düzey insanlar kullanıyorlardı. Tartışma konusudur ki bu dönem Abhazyada Gürcüce okuma-yazma bilmek, birlikteki krallık döneminde öncekine nazaran kısıtlanmıştı, genel olarak kültürün azalmasından dolayı. Fakat, bunun yanında Gürcüce temel yazı dili olarak kullanılıyordu. Gerçek-

te, bu dilde mevcuttur, dağ gibi belgeler, oluşmuş Abhazy devletinde. En düzgün bir şekilde belirtmekte Akademişyen S. Canaşia, "Gürcü dilinin bu kadar fonksiyonu Abhazy'daki çok yüzyılı kültürel-tarihsel gelişmenin kaynağıydı... Kuşaktan kuşağa genel âdetler geçiyordu, tarihsel yapıdan kaynaklanan yok olmayan veya az yavaşlıyarak, ne ki fazla entereslerle dolu ortamda Abhazy'nın, Gürcüstan'ın diğer bölümlerine olan ilgisi hiç bir zaman yok olmamıştır."⁽⁵²⁾

Tsebelda Köyü'nde Bulunan Bir Askere Ait Mezar (1. yy)

Gürcü-Abhaz kültürel ilişkilerinin gelişmesinde Samegrelo'nun önemli bir yeri vardı. Bu iki kabilenin etnografik yeniliklerin kaynağı, uzun süreli tarihi yaşantıları doğrultusunda, bu ana arteryayı oluşturmaktaydı, bunun aracılığıyla kültürel iletişim sağlanıyordu Abhazy ile Gürcüstan'ın merkezleri arasında.

Etnografik olarak Abhazların çok özellikleri vardı. Adigeler ve komşu olarak yaşayan diğer tüm kabilelerle örneğin Vitse-ni'nin bildirimiyile, onların yaşantı şekilleri aynı idi, nasıl ki Çerkeslerin⁽⁵⁴⁾ Lamberti de belirtmekte ki Abhazy alışkanlıkları Ciklere yarıyordu, Alani'lerin Svani'lerin alışkanlıklarına.⁽⁵⁵⁾ Bu bilgiler göstermektedir ki yalnız Abhazların sosyal-ekonomik gelişmelere bağlı kalmadıkları, bununla birlikte halkın yaşantısı ve kültürel yaşantılarında da geliştirdikleri belirtilmektedir.⁽⁵⁶⁾

Bzyb Kalesi kalıntıları (9-10. yy)

SONSÖZ YERİNE

İlk bölümde 17-18 yüzyıllar Osmanlı İmparatorluğu belgelerine Abhazy tarihi hazırlanmıştır. Bu belgeler Osmanlı İmparatorluğu tarihinin çok küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu belgeler Bulgaristan'daki "Sofya Kirilesa ve Metodes Halk Kütüphanesinin Orientalistik bölümünde bulunmaktadır. Orada milyonlarca belge bulunmaktadır ve bu belgeler 5000'den fazlası Gürcüstan ve Kafkasya'ya aittir.

Tüm bu koleksiyon ayrı ayrı bölgele-re göre yazılmıştır. Gürcüstan ve Kafkasya ile ilgili belgeler, şehirlerin isimlerine göre ayrılmıştır. Abhazy tarihinin belgeleri genel olarak Sohumi bölümünde biriktirilmiş. (Fon 312 - A/), burada 100 dosya vardır; toplam belgelerin sayısı 200'den fazladır. Bunun dışında, Abhazy ve Abhazlar hakkındaki belgeler bu kütüphanenin değişik bölümlerinde de yine mevcuttur.

Sohumi bölümünde bulunan belgelerde genel olarak ele alınan konu Abhazy topraklarında bulunan Osmanlı İmparatorluğu kaleleri hakkındadır (Askeri yapıları, yerleşimi, konumu, tutumu, kale komutanları ve diğer komutanlar hakkındaki bilgiler, Sohumi çevresindeki yapıların yapılaşımının tutanakları ve buna benzer). Bunun dışında çok enteresan belgeler de korunmuş durumdadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yerli halkla olan ilişkileriyle ilgili; bir diğer enteresan olay da Osmanlı fetihleri esnasında Gürcü ve Abhaz halklarının ortak tavırlarını görmekteyiz.

Sohumi bölümünde Sohumi sancak defteri (Yaklaşık 10 sayfa) bulunmaktadır. Ma-

Besletka Köprüsü (12. yy)

alesef çok yıpranmış, küflenmiş ve yırtık durumdadır. Bu belgede söz konusu olan bilgiler, bir liman şehri olan Sohumî'ye getirilen yükler ve Sohumî'nin Karadeniz kıyısındaki diğer limanlarla olan ilişkisi ve benzer durumları hakkındadır.

Aynı belgelerden derlenmiş belgelerde Poti kalesiyle ilgili kolleksiyon mevcuttur: Bu belgelerde Abhazy'a da Osmanlı İmparatorluğu padişahlarının ve beylerinin tarihi öğrenmeleri yeterince enteresandır. Çünkü Poti'deki Osmanlı İmparatorluğu paşasına Karadeniz kıyıları teslim edilmişti. Bunun dışında, Poti belgelerinde belirtilmektedir ki, birbirlerine benzerlikleriyle, Abhazy topraklarında bulunan Osmanlı İmparatorluğu kaleleri de tarih açısından çok enteresandır.

Eski Gürcü şehri Poti'yi bilindiği üzere ilk defa Osmanlı İmparatorluğu 1579 yılında ele geçirdi, fakat Gürcüler 1640 yılında şehri geri aldılar. 1723 yılında Osmanlı İmparatorluğu Poti'yi yeniden ele geçirdi, burasını merkez yapıp oradan Batı Gürcüstan kıyılarını etkisi altına aldı. Poti'nin yöneticisi, önceden de bahsettiğimiz üzere,

bu bölgelerde bulunan diğer Osmanlı İmparatorluğu kalelerine hükmediyordu. Bunların dışında Abhazy topraklarında bulunan Sohumî ve Anakopi'deki garnizonlara hükmediyordu.

Şimdiye kadar bahsedilen değişik tip belgeler gerçek ve enteresan tarihi belgeleri oluşturmaktadır. Bu belgelerde öncelikle "Hazine teskeresi", "Küçük beratlar", "Sebebi tahrir-i hükümler", "Fermanlar", "Belgeler", "Arzlar", "Mektuplar", "Defterler", "Yazılar" ve benzeri. Bunların büyük bölümü Gürcüstan ve Abhazy tarihçileri için bilinmemektedir. İlk defa tarihçileri önüne seriliyor.

44- Niko Dadiani, "Gürcülerin Yaşantısı", Sayfa:179.

45- Eski Gürcüstan, G.H.E Takaişvili'nin Produktörülüğünde Tiflis, 1913, Sayfa: 44-45.

46- Niko Dadiani, "Gürcülerin Yaşantısı", Sayfa:180-181.

47- İ.G. Anteleva, Ocerki po İstoriı Abhazii. XVII-XVIII. yy. Sayfa: 74-75.

48- İ.G. Anteleva, Ocerki po İstoriı XVII-XVIII. yy. Sayfa: 74.

49- AKAK, T. III. Sayfa: 192-193.

50- Dortei D. Askoli, eserleri devamı. Sayfa: 185.

51- Evliya Celebi'nin Seyahatnamesi, Sayfa: 107-108.

52- S. Canişa, çalışmaları, VI. Tiflis, 1988. Sayfa: 35.

53- Adgili, Balkarçı i karazşevçiv izvestiyah evropeiskih avtoroc XIII-XIX. yy. Syf:90.

54- Arkancelo Lamberti, Samegrelonun Tanıtımı, Sayfa: 169.

55- Z.V. Ançabadze, eserin devamı, 1986. Sayfa: 64.

BITTİ

**GÜRCÜCE - RUSÇA - İNGİLİZCE TERCÜME
YAPILIR - DERS VERİLİR**

REAL TERCÜME: (0212) 231 79 28 / 233 56 82

Batı Gürcüstan'ın Önemli Kenti Batumi

Derleyen: Hayri HAYRIOĞLU

Gürcüstan doğası, çok renkliliği ve zengin bitki örtüsüyle ünlüdür. Bu zengin doğa içinde özellikle Karadeniz sahil boyunca Acara bölgesi ve bu bölgenin idari, sınai ve kültürel merkezi olan önemli liman kenti Batumi başta gelir.

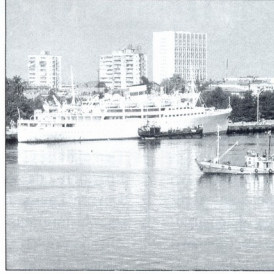
Karadeniz'in Kafkas boyu sahil şeridi içerisinde en sıcak nokta Batumi'dir. Bununun nemli sübtropikal havası kendine özgü karakteristik

bir özellik taşır. Batumi'de yıllık ortalama sıcaklık 14.7° derecedir. Yaz aylarında 36.6° dereceyi bulan bu sıcaklık kış aylarında minimum 8.8° dereceye düşmektedir.

Batumi Gürcüstan'ın en eski yerleşim birimlerinden biridir. Onun adına daha antik çağ kaynaklarında rastlanmaktadır. Kolheti'nin birçok akarsuları arasında BATU-Sİ suyundan da söz eder antikçağ kaynakları. Bu Batusi suyu bugünkü "Korolistkali"den başkası değildir. Batumi keninin ilk sakinleri işte bu vadiye yerleşmişlerdir. Kente isim veren de bu sudur.

Batumi kenti, kuruluşundan epey sonra güneybatıdaki bugünkü yerine taşınmak zorunda kalmıştır. Gürcü ulusunun başından geçen pek kara günler genel olarak ülkenin güneybatı yöresinde yoğunlaşmaktadır. Üçyüz yılı aşkın bir süre yabancı işgalci boyunduruğu altında inleyen bölge burasıdır. Fakat bu bölgenin gururlu, dirençli Gürcü halkı pek büyük kayıp pahasına da olsa anadilini ve geleneksel kültürünü korumayı başarmıştır. Sayısız doğal afetler ve işgalci yabancıların kanlı-ateşli saldırıları Batumi'de Gürcü medeniyetini ne yazık ki yerle bir etti. Fakat bu medeniyetin toprak yüzeyindeki kalıntıların tümüyle süpürüp götürmeye gücü yetmedi. Ortaçağların eşi bulunmaz eseri "Tamaris Tsihe" bunun parlak bir nişanesidir.

1877 Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda Aca-

Denizden Batumi

ra ve onun merkezi Batumi anayurt Gürcüstan'a yeniden kavuştu. Bu tarihten sonra burası tekrar kültürel, ekonomik kalkınma yoluna girdi.

1921 yılından başlamak üzere Sovyet yönetimi döneminde Batumi görülmemiş düzeyde kültürel-ekonomik kalkınma hızına erişti. Bugün kent merkezi nüfus 175.000'e yükselmiştir. Bu nüfusun büyük bölümü Sov-

yet döneminde kurulan lüks (konforlu) konutlarda yaşamaktadırlar. Çağdaş kentsel yapıcılık çok katlı tarzı Batumi'de geniş boyutlarda kullanılmıştır. Bu sistemin getirdiği yenilikler kentin genel görünümünde açıkça yansımaktadır.

Batumi önemli bir ağır sanayii kentidir. Çok çeşitli üretim malları arasında en önemli yer alan petrol arıtma tesisleri, gemi inşa atölyeleri, makine sanayii, elektroteknik fabrikalar, konserve sanayii, kombina kimya-farmakoloji fabrikaları, ağaç ürünleri sanayii fabrikaları, Batumi işleme sanayii vb. **Batumi, bugün denizcilik ve gemi yapıcılığı merkezidir.** Onun limanlarına bağlı gemilere her zaman dünyanın uluslararası sularında ve okyanuslarda rastlamak mümkündür. Batumi fabrikalarında üretilen çeşitli ürünler birçok dış ülkelere ihraç edilmektedir.

Batumi'deki kültür kuruluşlarından: Gürcüstan Bilimler Akademisi, Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü, Şota Filisli Deniz Balıkçılığı İnceleme ve Okyanoğrafya Araştırma ve İnceleme Enstitüleri Gürcüstan Şubesi, Gürcüstan Bilimler Akademisi Metalurji Enstitüsü Bilimsel Araştırma-İnceleme Laboratuvarları, Sübtropikal Ürünleri Koruma-İşleme, Bilimsel İnceleme ve Eksperimantal Konstrüksiyon Enstitüsü, Gürcüstan Devlet Proje Komitesine bağlı Halk Ürünlerinin Halk Ekonomisini Pro-

jelendirme Enstitüsü Şubesi, Mendeleev Bilimsel Araştırma Enstitüsü Tbilisi Şubesi Yüksek Laboratuvarı Bölümü vb sayabiliriz...

Batumi botanik bahçesi tüm Gürcüstan içerisinde emsalleri içinde en büyüklerinden biridir. Bu bahçede Güney Kafkasya ve çevresine özgü bitki türleri dışında: Yeni Zella, Avusturalya, Meksika, Kuzey Amerika, Japonya, Akdeniz sahilleri, Himalaya vb bitki türleri de yetiştirilmiştir. Bugün burada dört bin kadar ayrı tür bitki yaşamaktadır. Batumi kentinin Avrupa'da eşi bulunmayan boyutlarda delpinaryumu ve aynısını vardır. Bu tesisler ona ayrı bir özellik ve güzellik kazandırmaktadır. Delpinaryumda her gün birkaç saatlik atraksiyon gösterileri sergilenmektedir. Bu gösteriler sırasında eğiticilerin emirlerini yerine getiren akıllı yunuslar, seyircilerin hayranlıklarını kazanmaktadırlar.

Batumi Gezi Parkı'ndan bir görüntü

Batumi'de Gürcüstan Yazarlar, Ressamlar, Gazeteciler ve Mimarlar Birliği şubeleri mevcuttur. Burada Sanat-Edebiyat, Toplumsal-Politik yayımlar yapan "Corohi" ve "Acara" dergileri çıkmaktadır. Ressamlar Birliği sergi salonlarında her yıl 8-10 değişik sergi açılmaktadır. Acara Yayınevi, değişik türde bilimsel ve sanatsal birçok literatür yayımlamaktadır. Batumi'deki İlia Çavçavadze Devlet Tiyatrosu'nun üni Moskova, Türkiye ve Bulgaristan'a yayılmıştır. Tiyatro, Müzik-Kareografi Cemiyeti'nin Batumi Şubesi uzmanları aktif biçimde çalışmalarını sürdürmektedirler. Devlet Senfoni Orkestrası ve M. Kuhlenidze adına kurulmuş halk şarkıları ve danslar grubunun gösterileri her zaman büyük bir popülarite kazanmaktadırlar. Sirk ve Flarmoni grubunun yazlık salonları da Batumi'nin güzelliklerine güzellik katmaktadır. Burada tüm sezon boyunca gösteriler sürmektedir. Batumi, yetiştirdiği sanat ve edebiyat ustalarıyla her zaman öğünmüştür. Fakat burada dünyada tanınmış dramaturg, yazar Parman Lorgia'nın adını sayıyla anmadan geçemeyeceğiz.

Acara Devlet Müzesi, her zaman kalabalık ziyaretçilerle dolup taşmaktadır. Ziyaret-

çilerin en çok ilgi gösterdikleri şeylerden biri gösterilerdir. Zira bu bölgeler seyirciye Acara'nın tarihini, etnoğrafyasını, bugün erişilen başarıları ve çok renkli doğasını anlatmaktadır. Batumi kenti, devrim hareketlerinin öncülüğünü yapmış olmak yönün-

den de önemli bir kenttir. İlk Marksist, Sosyal-Demokrat grup burada 1895 yılında kurulmuştur. Sonra da Stalin başkanlığında, 1901'de Devrim komitesinin Batumi şubesi, yine burada oluşturulmuştu. Bu komite Gürcüstan devrim hareketleri tarihinde büyük rol oynamıştı. Batumi devrim hareketlerine ait olaylar "Iskra" gazetesinde geniş biçimde yer almıştır. Batumi Devlet devrim Hareketleri Müzesinde de buna ait pek çok belge muhafaza edilmiştir. Batumi'de bugün yirmiden fazla tarihi anıt kentin değişik yörelerini süslemektedir.

Batumi'de sahilboyu parkına oturup çevrenize baktığımızda bir daha hiçbir yerde rastlamayacağımız manzarayla karşılaşsınız. Plaj da dahil olmak üzere 40 hektarlık alanda yayılmış zengin sübroikal ve güller, çiçeklerle bezemiş park, sizi büyüleyecektir. Batumi Plajı Karadeniz sahil boyunca en güzel plajlardan biridir. Kuzeyli, soğuk iklim insanları buraya gelip kışın bile denize girmektedirler. Güzel mimari formasyonu kültür malzemeleri Batumi'nin güzelliklerinden bir başka örnektir. Bu türlü sanatsal yapıtların hayranları çoktur...

Her yıl devlet bütçesinden büyük bir yatırım payı bu yapıtların korunması ve restorasyonu için ayrılmaktadır.

Gürcüstan'da kültürel anıtların korunması için çalışan bir demek vardır. Bu demek, çalışmalarıyla çok büyük yurtseverlik örneği göstermektedir. Batumi'de de bu demekin bir şubesi mevcuttur. Bu şube, çevredeki önemli sanat yapıtlarının korunması, sanatsal yönlerinin tanıtılması, restorasyonu gibi hizmetler yürütmektedir.

Gürcüstan Denizyolları, Gemi İşletmeciliği kuruluşlarında sayısız Batumi'li kaptan hizmet görmektedir. Bunların tümü Batumi Denizci-

lik Okulu mezunudur. Uzak limanların ünlü kaptanları arasında T. Makatsaria'nın adını duymayan yok gibidir. Batumi Denizcilik Okulu'nda yetişen bu kaptanın adı saygı ifadesi olarak bir tankere verilmiştir.

Batumi, birçok ünlü Gürcü fikir adamının çalışma sahası olmuştur. D.

Kldiaşvili, E. Ninoşvili, İ. Çavçavadze ve çağdaş Gürcü sanat evreni realist yazarı G. Gabaşvili ve diğerleri. Ünlü Rus şairi S. Esen ustalık dönemi yapıtlarını Batumi'de yaşadığı süre içerisinde vermiştir. Bu ürünler "Anna Gina", "Kainatın Kaptanı", "Şagane, Benim Şaganem, Ben Bosforu Görmüş Değilim, Batumi" adlı ürünleridir.

Batumi'nin güzelliklerine hayran çağımız büyük ozanlarından Galaktion Tabidze, en güzel dizi ürünlerini Batumi için kaleme almıştır. "Altın Acara'nın Maviliklerinden" dizisi bunlardan biridir. Tabidze'den başka da birçok ozan, Batumi için şiirler yazmıştır. Batumi üzerine birçok müzik parçaları da bestelenmiştir. Bu müzik evreninin en ünlü kompozitörlüğü ise "Simğera Batumze" parçasının yaratarı İ. Keçekmadze ile L. İaşvili'dir. Batumi'yi ziyarete gelen Giorgi Dimitrov, burasını o derece beğenerek sevmiştir ki, yurdunu terk edip uzun yıllar burada yaşamayı yeğlemiştir.

Batumi'nin eşsiz güzellikleri, ünlü Gürcü ressamı Lado Gudiaşvili'yi çok büyülemişti ve duygularını "Bana yaşama gücü kazandıran yöre" diye açıklamıştı. Gudiaşvili yapıtlarını çok sevdiği Batumi'de de sergilemeyi ihmal etmemişti. Ünlü ressam Gudiaşvili, Batumi'nin fahri hemşehrisi olarak seçilmiştir.

Alman savaşında Sovyet saflarında birçok Batumi'li asker de yer almıştı. Bunların çoğu yaşamlarını vatan özgürlüğü için feda edip yurtlarına dönemediler. Dönebilenlerden on tanesi

"Sovyetler Birliği Kahramanı" unvanını

Şehir merkezinden bir görünüşü

hak etti. Birçoğunun göğsünü de en yüksek devlet nişanları süslemektedir.

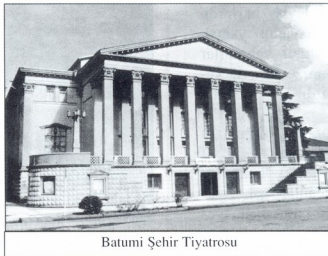
Batumi bir uluslararası kent merkezidir. Burada değişik uluslardan birçok insan yaşamaktadır. Her fert ülke hizmetindeki yerini almakta, ekonomik ve kültürel kalkınmada katkıda bulunmaktadır... Kentin en-

düstriyel peyzajı sürekli yeşil sübtropikal bitki örtüsü ile çok güzel uyum sağlamıştır. Batumi çevresindeki konforlu, modern kaplıca ve kür yerleri sayısız ziyaretçiyi cezbetmektedir... Burada her yıl onbinlerce yerli ve yabancı konuk dinlenip tedavi görmektedir.

Batumi'ye her yıl onbinlerce turist gelmektedir. Lüks turistik kuruluşlar, konforlu oteller, pansiyonlar, turist kulüpleri konuklara hizmet vermektedirler. Turist yüklü gemiler ve trenler, otobüs ve otomobiller sık sık Batumi'nin konuğu olmaktadır. Buradaki sanatsal salonlarda, manastırda eşya satan mağaza ve dükkanlarda, Batumi yapısı çeşitli anı eşyaları edinmek zor değil. Bunlar arasında bakır ve pirinç dövme, kabartma, süs panoları, grafik ve renkli tablolar, ağaç ve bambu dekoratif el işlemleri bunlardan bazılarıdır.

Batumi'nin büyüleyiciliğinin sırrı, onun bir benzeri bulunmayan doğal ve coğrafi güzellikleri yanısıra kentte yaşayanların kalplerinde işlenmiş sevgi olayının içinde gizlidir. Batumi konuksever bir kenttir. Onu ziyaret eden herkes kolay kolay ondan ayrılmak istemez. Ayrılanlar da memnun ayrılırlar. Kente yolculuk yapmak her türlü çağdaş ulaşım olanaklarıyla mümkündür. Örneğin, gemi, uçak, tren, otobüs ve otomobiller...

Tertemiz hava, bol güneş, sübtropikal floranın akıllara durgunluk veren zenginliği, sürekli yeşil sahilboyu parkları, sakin deniz, uysal dalgalar... İşte Batumi'nin cazibe kudreti...^(*)

Batumi Şehir Tiyatrosu

(*) Bu yazı 1990 öncesi kaleme alınmıştır.

Surevan* Dutlu Köyünden Selam!

Zeki KURT

*“Yağmur yağarsa can Surevan
Yağmur yağmazsa yan Surevan”
sözü tarihe karışıyor.
Gurbettekiler silayı unutmadı.
Göç tersine dönecek...*

Artvin ili Şavşat İlçesi Dutlu Köyü'nden gurbete gidenler göçe neden olan kuraklığı yenerek köylerine dönüyoruz.

Dutlu köyünden gurbete gidenler olarak üç yıl önce Dutlu ve Sebzeli Köyleri Kalkındırma Dayanışma ve Kültür Derneği unvanı altında dernek kurduk.

Köyümüz Artvin İli, Şavşat ilçesi, Meydancık Nahiyesi'ndedir. Köyümüzde yüzyılların şahidi kemer köprü, 150 m. yükseklikte şelale, bizim köyden başlayıp Erikli Köyünde sona eren mağara, iki tane Bizans döneminden kalma kale gibi tarihi, Satave Gevrek Festivali adıyla her yılın Ağustos ayının ilk cumartesi tertiplenen turistik mekanlarımız vardır.

Yıllar önce küçüklüğümüzden çok iyi hatırlıyoruz. Buğdaylar sonbaharda mısır ise Mayıs ayında ekilirdi. Nisan-Mayıs ayları yağın karın tesiriyle toprak nemli olur. Buğday ve mısır kısa zamanda yeşerir ve büyükelimizde umutlu bekleyiş başlardı. Çünkü ondan sonraki işi havanın yağışlı olup olmamasına bağlı idi. Eğer yağmurlar düzenli olarak yağarsa hepimize bir yıl yetecek kadar ürün elde edilirdi. O kış rahat ederdik.

Ancak, yağmurlar düzenli yağmazsa buğday ve mısırı dışarıdan alırdık. O yıl ahırdaki malı azaltmak için celep beklenirdi. Celep gelirse fazla sayılanlar yok fiyatına satılırdı. Bol bol yaprak kırar, kışın yeşil kalan dallar getirilirdi. Ama yine de mal telef olurdu.

Çalışmaları Ziyaret Eden Şavşat Kaymakamı
(Soldan ikinci) Surevan Köylüleriyle

Köyde 3000-4000 tane küçük baş, 1600-2000 inek, 600-800 (300-400 çift) tane boğa ve öküz, her evde yaklaşık 8-20 arası tavuk bulunurdu.

Et ihtiyacı, kurbanlık, süt, yoğurt, yağ, peynir ve yumurta ihtiyacını kendimiz karşıladık.

Dışarıdan sadece gazyağı, kayatuzu ve

Surevan'a Gelen Suyun Kaynağı

giyim eşyası satın alındı.

Herkesin gözü dışarıda idi. Bu hayat çekilmezdi. Üstelik nüfus artıyor ve köyde geçim zorlaşıyordu. Kışın canciğer olan köylüler, akrabalar, bir parmak su için kavga-gürtümler yaşanırdı. Kalpler kırılır, dostlar birbirine küserdi.

Murgul'a, İzmit'e derken İstanbul'a çalışmaya tek tük gidenler arkaalarından önce akrabalarını, yakınlarını ve komşularını götürdüler. Köydeki hayat köktü.

Ama şehre gelenlerin içindeki köy sevgisi, çocukluk hatıraları küllenmedi. Aradan geçen zamanlarda köye faydalı olma, köy için yararlı iş yapma isteği, meyili hiç bitmedi. Hepimizin içini kemiren bir sıkıntı vardı. Hiçbir şekilde içimizden atmadık.

Harekete geçmeye karar verdik.

Aylık 3.000.000.- yıllık 36.000.000.- TL aidat topladık. Dernek kurduk. Köyün her ailesi bu derneğin tabii üyesi oldu.

İlk işimiz 23 km'den köye su getirmeye başlamak oldu. İlk sene Karçal dağının 3200 metrelik eteklerinde bulunan Çoruh nehri kaynaklarını köyümüze aktırmak için 8.400 metrelik yeri Ağrı Patnos'tan getirttiğimiz işçilerle bu çağda kazma-kürekle kazıtılarak Karısklav'a aktırdık. Başka köyün ihtiyatı tedbir talebini mahkeme red etti.

İkinci yıl 13 km.'lik yeri yine kazma-kürekle kazıdık.

Kalan 2 kilometreyi ise çok güzel bir gelişme (Yaylamıza yol yapılmaya başlandı) nedeniyle bu yıl tamamlamayı düşünüyoruz.

Artvin Valiliği Köy Hizmetlerinin önerisi ile yaylamıza yol yapımı için dozer verdi. İlk yıl 8 km, ikinci yıl 4 km yapıldı. 2 kilometresi bu yolun bulunduğu yerdedir. Burasını bağladığımız zaman 23 km.'lik hat tamamlanmış olacaktır.

Yayla yolumuz yüzde 3 meyllile yapıyor. Yolun üst tarafında kanal olacaktır. Bu su kanalının Teknik Yardım Projesi ve Keşif Özeti Valilik kanalı ile DSİ, Artvin Ziraat ile Köy Hizmetlerinin ortak çalışması ile hazırlandı.

Yaya veya araçla gidilirken yolun üst yanından yayla suyunun nazlanarak köye

Surevan Yaylası

doğru akmasını hazı hiçbir şey ile tarif edilemez. Hele hele kuraklıktan patlamış toprağı düşündükçe. Başladığımız sene köyde susuzluktan kuruyan 150 civarındaki 200 yıllık elma armut ve kiraz ağaçlarını düşündükçe. Artık meyvalar kurumuyacak.

Gelen su değil sanki şifalı ameliyat doktoru hastanın yanına gidiyor... Aslında su hepsinden daha faydalı.

Hayali bile yeter. Ama bu gerçek.

Artık elma, armut, kiraz ve hiçbir meyve kurumayacak.

Salatalık, kavun, karpuz, mısır ve buğday susuzluk çekmeyecek.

Su için kalpler kırılmayacak.

Köyümüz can Surevan olacaktır.

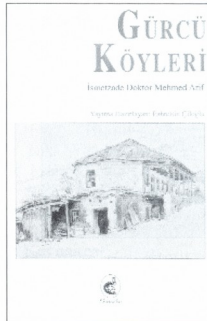
Yayla yolu da Valiliğimizin ve Köy Hizmetlerinin geçen iki yıldır yaptığı katkının bu yıl daha da taçlanacağı umuyoruz. Başlamaktan daha çok bu iş bitirmek önemlidir. Bu konuda da gerek Valilik ve gerekse Köy Hizmetlerinin elinden geleni ardına koymayacaklarına inancımız tamdır.

Yayla yol geçtiği taktirde çalışmalarımız yine bitmeyecektir. Yaylalarımızı tamir edeceğiz. Yıkılanları yeniden yapacağız. Şenlendireceğiz.

Bu arada basına ve televizyon kanallarına davetimiz vardır. Lütfen gelin ve çalışmalarımızı yerinden görün.

Unutmayın ki dünyada en güzel 200

yer vardı. 4 tanesi Türkiye'dedir. Bunun 2 tanesi Artvin'dedir. Bu güzelliği beraber paylaşalım. Hazzi beraber duyalım.

* Gürcüce eski adı Svirevani'dir.

Bir Gürcü Köyü: Hamidiye

Burhan DEĞER

Tarihçesi: 93 Osmanlı Rus Harbinden önce (1877-1878) Sultan Abdulhamit Han'ın talimatıyla Hüseyin Fikri Paşa delaletiyle görevlendirilen Hacı Emin Efendi (Konya kaymakamı)

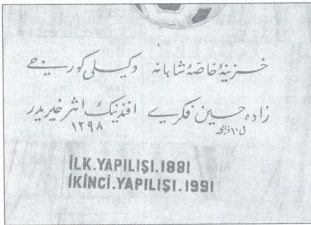
Gülcemal Vapuruyla Kocaeli bölgesine gelen ilk köy İzmit Sancağı Karamürsel Kazası'na bağlı Borçka Nahiyesi olarak kuruldu. Kurulma aşaması tamamlandığında devlet tarafından Arnavut kaldırımı, su isale hattı, 3 çeşme, 1 nalbant dükkanı, 1 Fırın 1 Değirmen, 1 okul, 1 cami altı dükkanlı han yaptırılmıştır. 154 hane olarak kurulan köy daha sonra yine Artvin bölgesinden gelip çevresine yerleşen köylere merkezlik etmiştir. Cumhuriyet dönemine geçilince Gölcük'ün kurulup kaza olmasıyla adı Hamidiye olarak değişmiştir.

Geçim Kaynakları: Gölcük'te bulunan tersanenin kurulması ve sanayinin gelişmesi ile tarım, tütüncülük, çalencilikle (Toprak ça-

Hüseyin Fikri Paşa (Sirmen) Sultan Abdulhamit'in hazine vekili ve saray humayun emini

Hacı Emin Efendi
Konya Kaymakamı

Hamidiye Camii Kitabesi : "Hazine-i Hassa-i şahane vekili Gürcücede Hüseyin Fikri Efendi'nin eser-i hayatıdır. Fi 10 Zilhicce 1298 (8 Kasım 1881)

nak testi vs.) uğraşan köylü sanayide işçi olarak, sanatkarlıkla ve küçük esnaflıkla uğraşmaktadır. Bu arada doğal olarak İhsaniye, Gölcük, İzmit ve İstanbul gibi merkezlere göç etmişlerdir. Kütüğüne kayıtlı 28.650 nüfus olup halen köy 260 hane olup takribi 1400 nüfus yaşamaktadır, ikamet eden insanların yüzde 10'u çiftçi yüzde 40'ı emekli yüzde 30'u çalışan diğer yüzde 20'si yazlıktır.

Coğrafi Durumu ve Ulaşım: Hamidiye Marmara bölgesinin güneydoğusunda, İzmit'in güneyinde Gölcük'ün güney batısında sınırları Samanlı dağlarından doğan Asardere, güneyden batıya Hisareyn, Hասaniye, Ümmiye, Siretiye ve İcadiye, batısında Şevketiye kuzey batısında Selimiye, kuzeyinde İhsaniye köyleri olan kuzeyden İzmit körfezini, güneyden Samanlı dağlarını, doğusundan Keltape'yi (Kartepi) gören manzarasıyla takribi 140 rakımlı, şifalı suyu bulunan altyapı problemi olmayan, 5 mahalleden teşkil etmiştir. İhsaniye kasabasına 2 km. Gölcük kazasına 5 km İzmit'e 22 km mesafede olup yollar ulaşımına elverişlidir ve asfalttır.

Mahalli özellikleri: Kadınlar genellikle başörtülü, etek elbise giyerler, erkekler ceket, pantolon yani günümüzün Türkiye'sini yansıtmaktadırlar. Köyde eğitim ve öğreti-

Fuat Sirmen
İktisat Vekili Adalet Bak.
(1946-1950)
TBMM Başkanı (1961-1965)

me önem verilmektedir. Köyde ilköğretim okulu bulunmaktadır. Çevre köylerden taşınmalı öğrenci buraya gelmektedir. Okulumuz kaloriferli olup A tipi bir okuldur.

Köyün ortalama tahsil derecesi yüzde 30 ilkokul, yüzde 30 orta, yüzde 25 lise yüzde 15 yüksekokul mezunu olup okuma yazması

olmayan insan yoktur. köyün tamamı Gürcü olup Gürcüceyi nüfusun yüzde 90 anlamakta, yüzde 60'ı konuşabilmektedir. Maalesef folklor ve Gürcü kültürü kaybolmaya yüz tutmuştur.

Sosyal etkinlikler:
Avcılar Derneği'nin sezon açılışı ve yılda iki kez trap atışları

Okul Aile Birliği'nin bayram şenlikleri

Futbol, Basketbol ve Voleybol müsabakaları

Köy kızlarının biçki, dikiş ve nakış sergileri

Muhtarlığın sosyal tesislerinde yılda 2 kez bilardo şampiyonası

Gölcük belediyesi güreş kulübü'nün 1/4 ünü teşkil eden köyümüz gençlerinin müsabakaları zevkle izlenmektedir.

İz bırakanlar: Hamidiye köyü Abdülhamit'ten günümüze Kocaeli'nde en fazla devlet büyüğü çıkartmıştır dersek sanırım abartmamış oluruz. Bunlardan bazıları:

Hüseyin Fikri Paşa, Maliye Nazırı Sur-re'i Hümayün Emiri 1886-1887

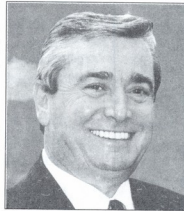
Necati Çelik
Çalışma ve Sosyal
Güvenlik eski Bak.

Hacı Emin Efendi-Konya kaymakamı, 1886-.....

İshak Efendi-Fatih ders'am'imin (Prof. öğr. görevlisi), 1990-.....

Zoboğlu Hasan Bey-, Kuvayı Milliye Milis Alay Komutanı-1923

Fuat Sirmen-İktisat vekili (1942-46) Adalet Ba-

Sefa Sirmen
Kocaeli Milletvekili
İzmit Bld. eski Başkanı
Kocaelispor Kulübü Bşk.

kani (1946-50) TBMM Başkanı (1961-65)
Fikri Özbay-Gölcük Belediye Başkanı (1946-50)

Yük. Müh. İsmail Yüksel-Seka Genel Md. Muavini (1955-60)

Av. Mustafa Sirmen, 1961 Kurucu Meclis üyesi

Av. Hasan Yazıcıoğlu, Kocaeli Baro Başk. Vek. (1955-56)

Mehmet Değer-Millet Partisi İl Başkanı (1965-69)

Av. Safi Sirmen-TCDD Gen. Müd. Muavini (1965-.....)

Cemal Yazıcıoğlu-Tarih Öğretmeni (..... 1969)

Şemsettin Başaran-Odalar Birliği Başk. Vekili (1971-74)

Yaşar Abanoz-Adana Em. Müd. (.....1974) Görev Şehidi

Sadettin Sirmen-Gölcük Nüfus Müdürü- (1974-1995)

Av. Tacettin Değer-Kocaeli Baro Başkanı (1982-84)

A. Rıza Sirmen-Kocaeli Milletvekili (1983-87)

Prof. Dr. Muhittin Soğukoğlu-İstanbul İtfaiye Müdürü (1995-98)

Ahmet Özler-İhsaniye Belediye Başkanı (1985-89)

Necati Zorlu-İhsaniye Belediye Başkanı (1994-1999)

Necati Çelik-Hak-iş Konf. Başk.-Çalışma ve Sos. Güv. Bakanı (1996-97)

Kazım Abanoz-İstanbul Emn. Müd. (..... 2002)

Sefa Sirmen-Kocaeli B. Şehir Beled. Başk. Kocaelispor Başk. Milletvekili

Bahattin Yazıcıoğlu-Gölcük İlçe Milli Eğt. Mdr. (1999-2003)

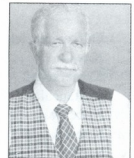
Sinan Özbay-Kocaeli Fuar Müd.

İl Genel Meclisi Üyele-

ri (Eski) Hilmi Yüksel,

A. Rıza Yazıcıoğlu, Elektirik Müh. Orhan Çelik,

A.Remzi Kılıç ve Enver Sarı

A. Erdoğan ÖZLER
İhsaniye Bld. Bşk.

Kaynakça :

- Hamidiye Köyü Muhtarlığı Kütüğü
Gölcük Vatandaşlık Müdürlüğü
Gölcük İlçe Yılığ
Vedat Sirmen (Emekli İmam)

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 26

Iberya ÖZKAN

08 Artvin (Geçen sayıdan devam)

Artvin, Ardahanç'taki Köy Adları

<u>Yeni Adı:</u>	<u>Eski Adı:</u>
Yolüstü	Basa
Zekeriya	Zegeria
AŞAĞIIRMAKLAR (Merkez)	SAMIZKAR
Anaçlı	Ançkora
Bağlıca	Çidil
Cevizlik	Anagert
Çakıllar	Nergial
Hisarlı	Petoban
İncili	Anç/Anc
Kapıköy	Karsnia
Kutlu	Goraşet/Goreşet/Goreşat
Ustalar	Ustamel
Yaylacık	Soliana
Yolağzı	Kontrom/Kontron
Yukarırmak	Garipoğlu

Artvin, Arhavi'deki köy adları

<u>Yei Adı:</u>	<u>Eski Adı:</u>
ARHAVI (Merkez İlçe)	
Aşağışahinler	(Aşağı) İnapşit (Aşağı) Napşit
Balıklı	-----
Derecik	Sidere/Sidare
Dereüstü	Gidvere/Gidreve
Güneşli	-----
Güngören	(Yukarı) Kapiser/ (Yukarı) Kapisre
Gürgencik	Koptone/Gopten
Kavak	İakovit
Kemerköprü	Çiğeryazan
Kestanealan	Çukolva/Çukalva
Kireçlik	Bahta
Konaklı	Kordelit
Sırtoba	Ortalaha/Otalaha
Şenköy	(Aşağı) Kutinet/ (Aşağı) Kutunit
Tepeyurt	(Yukarı) Kutinet/ (Yukarı) Kutunit
Ulaş	Rıfatlı
Ulukent	Pilarget
Üçirmak	-----
Üçler	-----
Yolgeçen	Lome/Löme/Lme

Yukarı Şahinler	(Yukarı) İnapşit/ (Yukarı) Napşit
ORTACALAR	(Merkez) ORTAKÖY
Arılı	Papilat/Popilat
Başköy	-----
Boyuncuk	Parih
Dikyamaç	Kamparna/Kanparna
Dülgerli	(Aşağı) Potucur (Aşağı) Potocur
Küçükköy	Suhulet
Soğucak	(Yukarı) Potucur (Yukarı) Potocur
Yıldızlı	Nebağleni/Nobağlen

Artvin, Hopa'daki Köy Adları

<u>Yeni Adı:</u>	<u>Eski Adı:</u>
HOPA (MERKEZ İLÇE)	
Balıkköy	Zendit
Başköy	-----
Başoba	Higoba/Hibobe
Çamlı	Peronit
Çavuşlu	-----
Esenkıyı	Abuisla/Abuislan
Eşmekaya	Ardala
Güvercinli	Buce/Buce/Oce
Hendek	Garci
Koyuncular	Zalona/Zaluna
Pınarlı	Ançiroh
Subaşı	İskarışti/İskarışti
Sugören	Kise
Yoldere	Zulbici/Zurbici
KEMALPAŞA (Merkez)	MAKRİAL
Çamurlu	Çançahan/Corotkar
Dereçi	Sovil
Karaoşmaniye	Hetzelan
Kaya	Şana
Kazımiye	Molitzor
Köprücü	-----
Liman	-----
Osmaniye	-----
Sarp	Sarpi
Üçkardeş	-----

(BITTI)

Gürcü Atasözleri ve Deyişleri- 4

Giorgi ZUMBADZE *

(Geçen sayıdan devam)

67. ბაგეში ვერ დაიძალეობი.
Ağda saklanılmaz.
68. ბაგეში მტრად გზარდე და მოყვრად გამოგადგება.
Çocuğunu ne kadar sert eğitirsen, o kadar şefkat görürsün. (=Tersi kızını dövmeyen dizini döver.)
69. ბაგეში უნდა ისწავლოს შრომა, თორემ არ ექნება არც ფასი, არც ბედი.
Çalışmayı bilmeyen çocuğun ne kismetli ne de değeri olur.
70. ბაგეშის ცუდი აღზრდა მომავალი მწუხარებაა, წვენი ცრემლებია, წვენი დანაშაულია სხვა ადამიანებისა და მოელი ქვეყნის წინაშე.
Kötü yetiştirilmiş çocuk tüm ülkenin, başka insanların karşısında üzüntümüz, gözyaşımız, suçumuzdur.
71. ბაგეში ყველაზე დიდი სიხარულია, წვენი იმედია.
Çocuk en büyük sevinç ve ümidimizdir.
72. ბაგეში ხსელის ანეკლოზიაო.
Çocuk evin meleğidir.
73. ბაგეშის პირით სიმართლე ღალატებს.
Çocuk ağzı gerçeği söyler. (=Çocuktan al haberi.)
74. ბაგეში დაახაქმე და უკან გამოუდექი.
Çocuğa iş buyur arkasından koş.
75. ბაგეში თუ არ შემოეტეხი, ხელში არ აიყვანო.
Çocuk yakarmadıkça kucağına alma.
76. ბაგეში ტირილში ისრდებაო.
Çocuk ağlayarak büyür.
77. ბაგეშს თუ რაიმეს დაბირდები, შეუსრულე კოდეც.
Çocuğa bir şeyi vaat edersen yerine getir.
78. ბაგეშს დაბადების დღიდან სჭირდება ყოველგვარი სიფრთხილე.
Doğduğundan itibaren çocuğa her türlü dik-

- kat gerek.
79. ბაგეში დასაჯე სირცხვილით და არა მითრახოთ.
Çocuğu kırbaçla değil, utandırarak cezalandırır.
80. ბაგეში ქურის მსგავსია, რასაც ჩასძახებ იმის ამოგახსებს.
Çocuk boş fıçıya benzer, ne seslenirsen o yankılanır.
81. ბაგეში ვერ არ დაბადებულისყო და აბრაამს არქმევდნენო.
Doğmamış çocuğa İbrahim demişler (=doğmamış çocuğa don biçilmez.)
82. ბაღს ქერქი მაშინ გააძვრე, როცა ძვრებაო.
Kiraz ağacınının kabuğunu soyunma zamanında soy.
83. ბატონს ბატონთან ნუ უწივლებ და შექრთამეს შექრთამესთანო.
Ağayı ağaya, rüşvetçiyi rüşvetçiye şikâyet etme.
84. ბატონი ცხენზე ვერ შეჯდა და შეჯინაბეს გაუწყროაო.
Ağa ata binemeyince seyisi azarlar.
85. ბაღი თავად იტყვის შებაღის კია კაცობასო.
Bahçıvanın adamlığını bahçe gösterir.
86. ბებერი ხარის ვახედნახ, რომ დაჰკლა = ისა სჯობია.
Yaşlı öküzü eğiteceğine onu kesmek evladır.
87. ბედაურები დახიცუნენ და ვირებს დაწინაო შედნანო.
Atlar yorulunca meydan eşeklere kalır (=Koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler.)
88. ბედაურებს ქედავდნენ და ბაყამაც ფენი აიშვირაო.
Beygire nal çakarken kurbağa da bacağını uzatmış.

(Devam Edecek)

* Giorgi ZUMBADZE'nin "SEÇİLMİŞ ATASÖZLER VE ÖZDEYİŞLER" 4. cilti kitabının. Çevirenler: Nana KAÇARAVA-Özby İMAMOĞLU

Gürcülerde Halk Dansları - 11

Oğuz MEDETOĞLU

(Geçen sayıdan devam)

"VE" "BİR-VE" "İKİ" "ÜÇ" "VE"
Resim : 13

Hareket 8

"GASMURA DABALI Alçak Gasmura (Ayakları yerde ileri geri sürme hareketi"

Ölçü 5/4 ya da 5/8

Poz. 1

Hazırlık: Eller bitişik yukarıda sol ayak yarı parmak üzerinde sağ ayak önde (VE7 (BİR) Sol ayağı yerden kaydırarak ileriye uzat (sağ ayak yere ayrı parmak üzerinde). (VE) Sağ ayağı yerden kaydırarak ileriye uzat (Sol ayak yere yarı parmak üzerinde). (İKİ) Sol ayağı yerden kaydırarak ileriye uzat (sağ ayak yere ayrı parmak üzerinde). (ÜÇ-VE) Sağ ayağı yerden kaydırarak ileriye uzat (Sol ayak yere yarı parmak üzerinde). (RESİM 13)

Bu hareket sürekli olarak yerinde sağ yana ya da sol yana yapılabilir.

Hareket 9

"HTOM GASMURA Sıçramalı Gasmura"

Ölçü 5/4

Poz. 1

Hazırlık : Eller bitişik yukarıda sol ayak yarı parmak üzerinde sağ ayak (VE) (BİR VE) Sağ ayakla dizden bükülerek yukarıda sıçrarken sol ayağı dizden bükerek yukarıya kaldır. (İKİ) Sol ayağı yerden sertçe kaydırarak ileriye uzat (sağ ayak yere yarı parmak üzerinde) (ÜÇ VE) Sağ ayağı yerden kaydırarak ileriye uzat (Sol ayak yere yarı parmak üzerinde).

Hareket 10

"GASMURA TERPMONKNEVİT Ayak Savurarak Gasmura"

Ölçü 5/4 ya da 5/8

Poz. 1

Hazırlık : Eller bitişik yukarıda, sol ayak yarı parmak üzerinde sağ ayak önde (VE). (BİR VE) Sağ ayakla dizden bükülerek yukarıya kaldır. (İKİ) Sol aya-

Resim : 13

ğı yerden sertçe kaydırarak ileriye uzat. (Sağ ayak yerde yarı parmak üzerinde) (ÜÇ VE) Sağ ayakla havada içe dönük küçük bir çember çizip sıçrayarak sol ayak üzerine düş.

"Ayak Savurarak Gasmura" hareketi şöyle de gerçekleştirilebilir. (BİR) Sıçrayarak sol ayağı tam tabanda önde yere (dizler hafif kırık). (VE) Sıçrayarak sağ ayağı tam tabanda önde yere koy (dizler hafif kırık) (İKİ) Sol ayağı sağ ayağın önünde çapraz durum getirir. (ÜÇ VE) Sıçrayarak sol ayağı solda taban üzerine koy aynı anda sağ ayağı kaydırıp yarım çember çizdirerek sol ayak önünde çaprazlaşacak biçimde parmak üstü yere değdir. (RESİM 14)

Bu hareketleri sola doğru az ilerleme ile sürdürür.

Hareket 11

"BUKNURA Çökme"

Ölçü 5/4 ya da 5/8

Poz. 1

Hazırlık : Eller aşağıda ayaklar taban üzerinde (BER VE) Sağ ayağı solun önüne çapraz biçimde kayarak dizleri yanlara açıp her iki ayakla yarı parmak üzerinde çök, (İKİ) Sol ayak üzerinde küçük bir sıçrama ile tabanını yere vurarak kalkarken sağ ayağı öne tabanı yere yakın olarak uzat. (VE ÜÇ) Küçük bir sıçrama ile sol ayağı öne tabanı yere yakın olarak uzat.

Sonraki ölçülerde (BİR VE) sayısındaki çökmede ayak değiştirirken (Sol ayak sağın önünde) diğer sayılarda 1. Ölçünün tersi uygulanır. Çökme arasında (BİR VE) sayısında eller ileride az yana açık, (İKİ, (ÜÇ-VE) sayılarında ise yukarıda tutulur. (RESİM-15)

(Devam edecek)

me, iyinin kötüye baskın gelmesi iyimser düşüncesi, "Kaplan Postlu Şövalye" şiirinin altında yatar: insan, çüret emeldir, dünyada mükemmel mutluluğa ulaşabilir.

Şiirinin önsözünde Rustaveli, aşkın özünün açık seçik bir tanımını verir ve onun anlaşılması güç yasasını ortaya koyar.

Şair, üç ana aşk türünü ayırır. İlki kutsal aşktır, "yüce kavramların çocuğu". Kutsal aşkın en önemli ve değerli aşk biçimi olduğu, fakat o aşkın gizemi'nin, "bilgelerin dahiliğince anlaşılabilir" olduğu görüşüne sahiptir. Açıktır ki, Rustaveli, kendini birinci tür aşktan ayırır. İkinci tür aşkın, ulu, dünyevi aşkın savunucusudur, kendisinin de "dünyevi tenden ve onun tutkularının güzelliğinden başkaca bir şeye övgüler düzmemiş olduğu"nu belirtir. Ulu aşk şarkıcısı, üçüncü tür aşkı zevk ve eğlence düşkünlüğüne yakın vahşice kösnül, aşağılık aşkı keskince reddeder. Rustaveli tarafından, övgüler düzülen aşk, soyut, amaçsız bir tutku değil, bir derin insan tutkusudur.

Bu cins duygular, şairin kanaatine göre, yalnızca, ruhta güçlü ve ulu bir ahlaklı, yüksek düzeyde ahlaksal, yiğit bir şövalye tarafından yaşanabilir. "Sevene, güzellik, muhteşem güzellik, bilgelik, gönenç, cömertlik, gençlik ve serbestlik yaraşır; güzel söz söyleyen, zeki, sabırlı, zorlu düşmanların üstesinden gelen olmalıdır; tüm bu niteliklere sahip olmayan, bir aşğın karakterinden yoksundur".

Önsözde açıklanan aşk kuramı, Rustaveli tarafından, şiirin kendisinde, sanatkarca gerçeklenir. "Kaplan Postlu Şövalye"ye göre, aşk, insan doğasında, doğuştan var olan tüm hoş nitelikleri varolmaya çağırır, insanlara en kahramanca yiğitlikleri yapmayı ve kendilerini kurban etmelerini esinler. Aşk, erkek ve kadın için eşit ölçüde sert bir denemelerdir. Bir adamın sevgilisinin kalbini kazanabilmesi, yalnızca kahramanca itki ve yiğitlik ile olur; yalnızca şövalyeye boşaltılmıyyla, insanın anavatanına özgüçel bağlılığıyla, bir in-

san sevdiğinin güvenini kazanabilir. Bu, Nestan'ın Tariel'i nasıl uyardığıdır: "Acıması bayılma ve ölmeye, hangi aşkla düşüncün bunu! Sevdiğin için kahramanca işler sergilemek daha iyidir."

Rustaveli'nin aşk anlayışı, yine önsözde öne sürdüğü şiir kuramına bağlıdır. Şiiri, bir "bilgelik dalı" olarak sunarak ve kutsal kökenini takdir ederek, Rustaveli, bir yandan, onun günlük, dünyevi, bilişsel, ve hatta yararlı amacına vurgu ya-

par.

Rustaveli, aşkı ailenin ve evlenmeye ilişkin neşenin temeli sayar. Şair, eş seçimi zorlama ve şiddeti kınar.

Rustaveli'nin şiiri, kadına hayranlık düşüncesini canlı bir şekilde yansıtır. Bir kadının hareme kapatılması, Gürcü halkına yabancıdır. Beşinci yüzyıl Gürcü yazarları İakob Tsurtaveli ve "Azize Nino'nun Yaşamı"nın isimsiz yazarı (8-9. yüzyıllar), hem kadının hem erkeğin, en yüksek önünde benzer ve eşit olduğu görüşündedirler. Birkaç harika kadın karakteri, göze çarpan onuncu yüzyıl Gürcü yazarı, Giorgi Merçule tarafından betimlenmiştir. Kadınlar, ülkenin siyasal, toplumsal ve ekinel yaşamında az sıklıkta, başı çeken rol oynamadılar. Ulusal, kiliseye ilişkin geleneklere göre, Gürcüstan, Bakire Meryem'in toprağı sayılırken, Gürcüler'in Hıristiyanlığa dönmesi, yine bir kadına, Azize Nino'ya yüklenir. Rustaveli'nin çağdaşı olan, onikinci yüzyıl kilise adamı, Nikoloz Gulaberidze, kadın onuruna ve değerine ilişkin bir savunma ve övgü yazdı. Rustaveli'nin kendisi, Gürcü devletinin, bir kadının, Kraliçe Tamara'nın egemenliği altında, benzeri görülmemiş gücüne görgü tanığı oldu. Bu yüzden, Rustaveli'nin çağı, "kadın kültürü"nü kabul etmeye ve yazında yansıtmaya hazırды. Gürcü şairin yaptının genel ideolojik yöneliminde, kadın onuruna ve sevgilisini seçme özgürlüğüne, kendinden geçmiş, ilahisinde, Nestan-Darecan imgesini açısında kendini dışavurur.

Abhazya Öyküleri:

Yabancı Kadın

Guram ODİŞARİA

Birkaç ay önce bir arkadaşıma telefon ediyordum. İki rakam çevirmemişim ki, bir kadın sesi duyuldu:

-Buyrun, sizi dinliyorum...

-Siz buyrun diyerek şakalaşmak istedim yabancı ile. Siz bana telefon ettiğinize göre.. siz buyrun, sizi dinliyorum.

-Hayır beyefendi... Siz ettiniz bana telefon, diye karşılık verdi kadın, sakın bir sesle.

-Şaka yaptım, bayan... Bizim telefonlar bildiğiniz gibi birer "harika", kimi kimle görüşürüz ki... Kadın güldü.

Aniden o kadının gülmesini tanıdım, onun sesini de hatırladım. Zamanın birinde, benim gençliğimde, yaklaşık yirmi yıl önce evde telefon çalınca telefon kulaklığını ben almıştım. Kadın yanlışlıkla bizim telefon numaramızı çevirmişti. Hatırlıyorum, o zamanda yabancı ile şakalaşmıştım. Yaklaşık on dakika konuşmuşuk. Konuşmayı bitirince her nedense ne ben onun kimliği ile ne de o benim kimliğime ilgi göstermişti.

Ses ise hafızamda kalmıştı. Genel olarak, çok şey unuttabilirim, fakat sesleri ister-istemez hatırlarım. Biz insanlar zamanla değişiyoruz, bizim seslerimiz ise hiçbir zaman.

İşte, bu kadar zaman sonrası, telefonda bir zamanlar duyduğum sesi tekrar duydum. Hayır, hayatta böyle bir şey gerçekten olmaz. Eğer oluyorsa

milyonda bir herhalde.

Heyecanlandım.

-Hanımefendi... Hanımefendi... Siz Sohumi'den misiniz?

-Evet, Sohumi'denim kısa beklenti sonrası, hayrete düşen bir ses duyuldu.

-Hanımefendi... Bir zamanlar, uzun süre önce, bir rastlantı sonucu Sohumi'de telefonla sohbet etmiştik...

Telefondaki ses sustu.

-Gerçekten, o sen misin... Biraz sonra tekrar ses duyuldu.

-Evet, evet, o bendim...

Bunu der demez telefon kapandı. Tekrar konuşmak için başurmadığım yol kalmadı. Bazen, tekrar o arkadaşım telefonunun ilk rakamlarını çevirdim, telefon kulaklığından çıkan gürlütlü uzun süre dinledim. Bazen ise çok değişik yerlere telefon ettim. Fakat, o gizemli sesi kaybettim.

O akşam uzun süre uyuyamadım, düşlerime girdi o kadın.

Bu olağandışı, rastlantı olayı hatırlayınca bugün bile, bir çeşit yabancı bir acı verir bana. Bu kadın kimdi? Sesinin, bu derece hüznünlü olmasının nedeni neydi? Şimdi, onu ne üzüyor, ne rahatsız ediyor, ne sevindiriyor? Telefonu kapatmasaydı, acaba bana ne derdi? Veya ben ona ne derdim?

Gürcüceden Çeviren: Ali ALTUN

HOŞ GELDİN

Aramıza katılacağımı öğrendiğimizde, Baban ve ben birbirimize sarılarak ağladık, Sevinçten...

Allah'a birlerce kez teşekkür ettik,

Seni bize verdiği için

Dua ettik sağlıklı olman ve bahıtının açık olması için...

Her gün senden bahsettik,

Heyecanla, senin dünyaya gelişini bekledik.

Her anne ve baba gibi, geleceğini düşünmeye başladık

Bu dünyadan ve bizden,

Çok şey bekleyeceğinden kaygılandık...

Seni,

Hayata hazırlayıp hazırlayamayacağımızı sorguladık...

Var olan imkânlarla, bir yerlere gelip gelemeyeceğini,

Ayaklarının üstünde durup duramayacağını düşündük.

Bunların içinde emin olduğumuz bir tek şey

O da seni çok ama çok seveceğimiz.

Sorgularımızla, kaygılarımızla, var olan sevgimizle,

Sana olan güvenimizle,

Aramıza hoş geldin kızım hoş geldin

Hoş geldin "BEDİ"

Çiğdem Altun Kalafatoğlu

კვირის დღე

კვირის დღე შენ და მამაშენა, ჩვენ შორის შენი გემოვნის ამბავზე ვფიქროვ, ხსენარდობდა...

შენი თავი გვანუჯა ღმერთმა ათასჯერ მადლობა გადაგიუხადოს მას. ვფიქროვ შენი ჯანმრთელობის, შენი სათელე ზედსახვის... შენი ამ ქვეყანაზე მოსვლის მოსილოდინო, ადევლებული ყოველდღე შენზე ვთავაზრობ.

ყველა დღე-მამის შიფტისა, შენს მოსილოდულზე ფიქრი დაგეწყობა.

აღმათ ნოვარს ამ ქვეყნისაგან ახალე წვეწარს, ზღურ რამების მოსილოდულმა აქვსრა შექვეყნის...

აქვსრა-დავუწიო: ცხოვრების შესახებ.

შენი მოსილოდულის შევლებით თუ არა?

შევლებით თუ არა, არსებულ საზოგადოების,

ცხოვრებაში ვარსებულ ადგილის დაკარგვის,

საზოგადოებრივი ფეხზე დაგდების მოსილოდულის

თუ არა, ფიქროვ.

ამ ყველაფერითა შორის, მოსილოდ და მოსილოდ ერთ

რამისზე დარწმუნებული ვარ:

ძალზე მეტად, ძალზე მეტად ყოველთვის შევყვინდარბა.

დანადგარებულა ქვე მორეულა, არსებულა

დაცო ხიჯარულით.

და შენზე დღის წდობით, ჩვენს შორის შენი გემოვნის

კვირის და სათელე თვის ნების ველოვანა

კვირის და სათელე თვის ნების ზედი

İrakli Abašidze'den Şiirler

Çeviren: Hüseyn UYGUN

İrakli Abašidze (1909-1992), çağdaş Gürcü şiirinin önemli şairlerinden biridir. Gürcüstan'ın geçmişte ve şairin yaşadığı dönemdeki yazgısı, şairin insancıl ödevi, II. Dünya Savaşı'nda Alman faşizmine karşı savaşan şairin duyguları ve izlenimleri, şiirlerindeki başlıca temalardır.

Şiir kitapları: "Yaklaşım" (1996), "Ve Bu Şarkılar - Benim Gürcüstan'ımın" (1971). Şiir dizileri. "Filistin Filistin", büyük Gürcü şair Rustaveli üzerine yazdığı "Rustaveli'nin İzinde".

Bu şiirleri çevirdiğim kitabın önsözünde, editör Giorgi NATROŞVİLİ şöyle diyor:

"Abašidze'nin şiirlerinde, acılar, sevinçler, kaygılar ve düşler insan sıcaklığı ile ısıtılmıştır. O, engin sevgisiyle bütün dünyaya söyler şarkılarını, bütün insanları ve tüm doğayı yüreğine sığdırmıştır. İşte bundan dolayı, dizeler bu güzellikle ve doğallıkla dökülebiliyor yüreğinden."

BİZİM İLİA BİZİM AKAKİ*

Özdeş bir yaşam paylaştı onlar,
 dikenli taşlı bir yolu açıyorlardı,
 ayırabildi onları yalnızca
 bir kurşunu celladın.

Aynı kara sevda, aynı kaygı,
 ağırlıkları aynı sabır dolu kadehlerin,
 boyundurukları bir, zelveleri aynı,
 pır pır edışı aynı yüreklerinin.

Bağırılarını tırmaladı aynı zifiri geceler,
 geceler kuzgun kanadı, alıcı kuş...
 iki usta, iki donanmış bilge,
 bir ülkenin yazgısına başkoymuş.

Çözüldü o an ağır kışın buzları,
 Gürcüstan'da duyulunca sesi onların,
 iki pir ozanı, iki komutan,
 onlar iki güneşiydi bir yurdun.

Bu gün daha sıcak onların ışınları,
 bu gün ışıkları aydınlık daha,
 güç veriyor, yüceltiyor;
 bizi kardeş kılıyor
 bizim Akaki, bizim İlya.

ჩვენო ძლია, ჩვენო აბაკო

ერთი საერთო ჰქონდათ ცხოვრება,
 ერთ გზას კაფაგდუნ კლდაინს და
 ტყვიანს,
 მათი გათიშვა და დაშორება
 შექცელო მხოლოდ ჯალათის ტყვიას.

ერთი საერთო სევდა, წუხილი,
 ერთი სიმძიმე ვაკსილ ფილის,
 ერთი ქაბანი, ერთი უღელი,
 ერთი საერთო გულისფრიალი.

შეკრდნ ერთად სოკდათ ღამე ყურუმი,
 ვით ფრთები ყონისს, ონავარისა...
 ორი მქედელი, ორი ქურუმი
 სამშობლოს ერთი მომავალისა.

მაშინ ჩამხმარი გუტყდა ზამთარი,
 როცა მათი ხმა ქართლში მოისმა...
 ორი მეოსანი, ორი სარდალი,
 ორი მზე ერთი სამშობლისა.

დღეს მათი შუქი უფრო ანათებს,
 დღეს მათი სნიფე უფრო თბილია;
 გვაძობს, გვაერთებს, გვაწრთობს,
 გვაძალღებს
 ჩვენნი აკაკი, ჩვენნი ილია.

* İlia Çavçavadze, Akaki Tsereteli: 19-20. yüzyıllarda yaşamış iki ünlü Gürcü şair ve yazar

CAMBULI*

Benim de günlerim gelir ve şarkılarla
yaşanırım, nasıl yaşlanıyorsa Cambuli,
bağırma dökülür ak sakallarımla,
duvara asılmış çonguri** gibi.

Hakkımdan gelmezse, sayrılık vesaire,
katarım önüme bir civan torunumu,
usulca evi barkı bırakırım köyümdə
ve şarkılar söylemeye
yollarım Tbilisi'ye.

Yaştlarım, beni kesin anımsarsınız,
siz ihtiyarlıkta görklenmişler;
gelin, arayalım sağ kalanlar sağlarımızı
ve yine biz bize toplaşalım.

Ne sizin nefesiniz tükenmiştir,
ne sesim paslanmış olur benim,
ve şöyle bir şarkı ülkeye söyleriz
bu gün ta yürekten söylüyor
ya Cambuli.

* Cambuli: Gürcüler'de erkek adı.

** Çonguri: Dört telli Gürcü halk çalgısı.

KAPILGAN GÖNÜL

Gerekli miydi?
Gerekli miydi?
uçarı gönül,
kapılgan gönül,
niçin aman vermiyor ozanım usuna
bu düşünce, bu sorularla
çoğalan şu ses,
şu hep sorgulayan,
Oy, bu acılar, bu dertler!

Gerekli miydi?
Gerekli miydi?
Arınmış gönül, kırılmış gönül,
bir ses gönder ozanın usuna,
ya onaylayan bir ses,
ya karşı koyan,
kaçınılmaz ve gerekli miydi?
Oy, bu sessizlik, bu beklemele!

uçarı gönül,
arınmış gönül,
kırılmış gönül,
yaralı gönül,
Gerekli miydi?
Gerekli miydi?

ჯანბნული

ჩემი დროც მოვა და სიმღერებით
მეც მოგზავნალები, როგორც ჯანბნული,
მეგრდებ მეგრება თეთრი წვერები,
როგორც ჰეიდია კედელს ჩახურნი.

თუ სნება რამე არ მომეურია,
წამოვიდილებ ჭაბუკ შვილიშვილს,
ჩემად დავტოვებ სოფლად კერიას
და საგალობლად მოვალ თბილისში.

ტოლებს ნამდვილად გემახსოვრებით,
ვინაც სიბერით დამშვენებულია;
შიდით, მოგნანით სწორმა სწორები
და შეეყარნით კვლავ ჩვენებურად.

არც თქვენ იქნებით სულზე მიმდგარი,
არც მე შექნება ხმა დაჟანგული,
და ვთქვათ მამულზე პანგა იმეგარი,
დღეს რომ გულლიად მღერის ჯანბნული.

სული მღვპარი

იყო საქართველო?
იყო საქართველო?
სული მღვპარი, სული აჩრდილი,
რად არ ასვენებ მგოსნის გონებას
ამ საფიქრელით, ამ საკეთხავით
ეგ ხმა გაბმულია,
ხმა გამიცხავი,
ო, ამ სატყეარს, ამ დაღონებას.

იყო საქართველო?
იყო საქართველო?
სული ნაწვიმი, სული ნაწვილი,
ხმა გაგონე მგოსნის გონებას,
ხმა ან დასტურის,
ან ხმა უარის,-
იყო საქართველო და გარდუვკალი?
ო, ამ სინუქს, ამ დაყოფებას.

შული აჩრდილი,
სული ნაწვიმი,
სული ნაწვილი,
სული დაჭრილი,
იყო საქართველო?
იყო საქართველო?

Bir Gürcü Masalı:

Pire İle Karınca

Bir varmış, bir yokmuş, iki arkadaş Pire ile Karınca varmış. Bir gün beraber yola koyulmuşlar. Karşılarına küçük bir dere çıkmış. Pire karıncaya:

-Ben atlayabilirim, fakat sana ne olacak? demiş
-Nasil yani, ben atlayamaz mıyım? Karınca itiraz etmiş böbürlenerek.

Pire zıplayıp sudan atlayıp karşıya geçmiş. Karınca zıplayıp suya düşmüş. Pireye yalvarmış:
-Dostum, boğuluyorum, ne olur kurtar beni!

Pire zip zip zıplayıp domuzun yanına gidip yalvarmış:

-Domuzcuğum, bana birkaç kılıcı ver.
İp örüp, suya atıp, dostum karıncayı kurtaracağım demiş.

Domuz karıncaya:
-Sen bana meşe palamudu getirmedin ki, ben sana kılıcı vereyim! demiş. Pire zip zip zıplayıp meşe ağacını aramaya yola çıkmış. Meşe ağacına varınca ona:

-Meşe ağacım, yalvarırım, bana palamutunu ver, onu domuza götüreceğim, domuz bana kılıcı verecek, kılıcı örüp suya atacağım, dostum karıncayı sudan çıkarıp kurtaracağım! demiş.

Meşe ağacı, sen beni kargadan kurtarmadın ki, ben sana palamutumu vereyim.

Pire zip zip zıplayıp karganın yanına gitmiş. Ona:

-Kargacığım, yalvarırım, meşe ağacını rahat bırak, ağaç bana palamutunu verecek, palamutu domuza götüreceğim, o da bana kılıcı verecek, ip örüp suya atacağım, dostum karıncayı sudan çekip kurtaracağım! demiş.

Karga pireye, sen bana civciv getir bende meşe ağacını rahat bırakayım demiş. Pire zip zip zıplayıp kuluçkaya yatan tavuğun yanına varmış. Ona,

-Tavukçuk, demiş yalvarırım, bana bir civciv rahat, onu kargaya götüreceğim karga meşe ağacını rahat bırakacak, ağaç bana palamutunu verecek, palamutu domuza götüreceğim domuz bana kılıcı verecek, ip örüp suya atacağım, dostum karıncayı sudan çıkarıp kurtaracağım!

Kuluçka tavuk pireye: Sen bana buğday getirmedin ki ben sana nasıl civcivi vereyim! demiş.

Pire zip zip zıplayıp ambara gitmiş, ona,

-Ambarcığım, yalvarırım, bana buğday ver, kuluçka tavuğa götüreceğim, kuluçka tavuk bana civciv verecek, civcivi kargaya götüreceğim, karga meşe ağacını rahat bırakacak, ağaç bana palamutu verecek, palamutu domuza götüreceğim, domuz bana kılıcı verecek, kılından ip örüp suya atacağım, dostum karıncayı, sudan çekip kurtaracağım.

Ambar pireye: sen beni fareden kurtar, ben de

sana buğday vereyim. Pire zip zip zıplayıp farenin yanına gitmiş. Ona demiş ki,

-Farecik, yalvarırım, rahat bırak ambarı, ambar bana buğday verecek, buğdayı kuluçka tavuğa götüreceğim, o da bana civciv verecek, civcivi kargaya götüreceğim, karga meşe ağacını rahat bırakacak, ağaç bana palamut verecek, palamutu domuza götüreceğim, domuz bana kılıcı verecek, ip örüp suya atacağım, kardeşim, dostum karıncayı sudan çekip kurtaracağım.

Fare, sen beni kediden kurtar, ben de ambarı rahat bırakacağım, demiş.

Pire zip zip zıplayıp kedinin yanına gitmiş, ona:

-Kedicik, yalvarırım, rahat bırak fareyi, fare ambarıdan vazgeçecek, ambar bana buğday verecek, buğdayı kuluçka tavuğa götüreceğim, tavuk bana civciv verecek, civcivi kargaya vereceğim, karga meşe ağacından çekilecek, ağaç bana palamut verecek, palamutu domuza götüreceğim domuz bana kılıcı verecek, ip örüp suya atacağım, dostum karıncayı da sudan çekip kurtaracağım! demiş.

Kedi pireye: Sen bana süt getirmedin ki, ben fareyi bırakayım demiş. Pire de zip zip zıplayıp ineğin yanına gitmiş ve şunu söylemiş.

-İnekcik, yalvarırım, bana birazcık süt ver, sütünü kediye götüreceğim, kedi fareyi bırakacak, ambar da fareden kurtulacak, ambar bana buğday verecek, buğdayı kuluçka tavuğa götüreceğim, o da bana civciv verecek, civcivi de kargaya vereceğim karga meşe ağacını rahat bırakacak, ağaç bana palamut verecek, palamutu domuza götüreceğim, domuz bana kılıcı verecek, ip örüp suya atacağım, dostum karıncayı sudan çekip kurtaracağım! İnek pireye: Sen bana ot getirmedin ki, ben sütünü vereyim, demiş.

Pire zip zip zıplayıp ovalarda çaylarda otlar toplamış, ineğe götürmüş. İnek ona sütünü vermiş. Pire sütü kediye götürmüş, kedi fareyi bırakmış. Fare de ambarı terk etmiş. Ambar pireye buğdayı vermiş, buğdayı kuluçka tavuğa götürmüş, tavuk da karışığında civcivi vermiş. Pire civcivi kargaya sunmuş, karga meşe ağacını rahat bırakmış, ağaç da pireye palamutunu vermiş. Pire palamutu domuza götürmüş, domuz kılıcı vermiş, pire kılından ip örmüş, suya atmış, dostu karıncayı sudan çekip kurtarmış.

İki dost yola koyulmaya devam etmişler.

Acı o tarafa, sevinç bu tarafa yem onlara, un bize elasa melasa, bardak astımı boynuma, Tanrı iyilik versin anlatana ve dinleyenlere.

Çeviren: Tamar (Tata) Manuşvili, 28 Ocak 1992 doğumlu
Mihel Manuşvili (Miho) 01 Haziran 1993 doğumlu İzmir, 2002-2003

Hayri Hayrioğlu'nun Ardından

HAYRİ HAYRIOĞLU'NU KAYBETTİK

Mustafa YAKUT

Hayri Hayrioğlu (Vahtang Malakmadze) 23 Nisan 2003 Çarşamba günü, İnegöl'de yaşama veda etti. Uzun süredir çekmekte olduğu şeker hastalığı, kalp krizi ile birlikte onu aramızdan ayırdı.

H. Hayrioğlu, 1936 yılında İnegöl'ün Hayriye köyünde doğdu. İlkokuldan sonra Bursa Erkek Sanat Enstitüsü'ne bağlı yapıcılık kursunu bitirdi. 1960'da İstanbul Yıldız Polis Okuluna girdi. Türkiye'nin birçok bölgesinde polis memuru olarak görev yaptı. Polislik meslek yaşamı boyunca Gürcü kültürü ile ilgili çalışmalarından dolayı birçok zorlukla karşılaştı; soruşturmalara, takibata, sürgünlere uğradı ve sonunda, 1982'de emekli edildi.

Hayrioğlu, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonucu yurtlarını terkedi Osmanlı ülkesine, İnegöl'ün Hayriye köyüne gelip yerleşmek zorunda kalan Gürcüstan'ın Acara-Maçaheli bölgesi insanların üçüncü kuşak torunlarındandır. Gürcü dilini aile arasında öğrendi. Çocuk yaşta Gürcü halk deyişlerini, manilerini kaleme almaya çalıştı. 1951 yılında bu dilin kendine özgü bir alfabesi olduğunu rastantı sonucu öğrendi. Kafkas halklarının geçmişi ve bu güne ilgi duymaya başladı. Bu dillerde yayınlanmış Kafkas literatürünü araştırıp inceledi.

Yurt içinde ve dışında çeşitli yazıları yayınlandı. 1977-1980 yıllarında *çveneburi* dergisinin çıkartılmasında Ahmet Özkan Melaşvili'ye yardımcı oldu.

Hayrioğlu'nun çevirdiği masalların bir bölümü iki kitap halinde basıldı. 1983'te Cem Yayınevi'nden *Tembel Adam* adıyla çıkan ilkinci kitap. Millî Eğitim Bakanlığınca ilkokullara tavsiye edildi. *Güneşin Kızı* ismini taşıyan ikinci kitap ise 1986'da Esin Yayınevine yayınlandı. Çevirdiği bir başka eser; Aleksandre Çhaidze'nin 'Köprü' adlı piyesi Trabzon Devlet Tiyatrosu'nda sahnelendi.

Hayrioğlu'nun çeviri çalışmaları ilerleyerek sonraki yıllarda Gürcüstan tarihi ve kültürü açısından çok önemli eserlerin Türkçe'ye kazandırılmasını sağladı.

Türkiye basınında sansonyon bir etki

yapan, Muhammed Vanilisi ile Ali Tandilava'nın yazdığı *Lazlar'ın Tarihi*, Hayrioğlu tarafından çevrilip Ant Yayınları tarafından 1992'de basıldı.

Niko Berdzenişvili ve Simon Canaşia'nın yazdığı, halen Gürcüstan'da ders kitabı olarak okutulmakta olan *Başlangıcından 19. YY'a Kadar Gürcüstan Tarihi* isimli kitap Hayrioğlu'nun çevirisi ile 1997'de Sorun Yayınları tarafından yayınlandı.

Hayrioğlu'nun çevirdiği ve 1998'de yine Sorun Yayınları'ndan çıkan son kitabı ise *Trabzon'dan Abhazya'ya Doğu Karadeniz Halklarının Tarih ve Kültürleri* ismini taşıyor.

Tüm bu çalışmaları ve diğer değerli katkıları nedeniyle Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze tarafından onur maddalyası ile ödüllendirilen H. Hayrioğlu'na bu ödül ölümünden beş ay önce (20 Kasım 2002'de) İnegöl'de Gürcüstan'ın Ankara Büyükelçisi Taniel Lebanidze tarafından törenle verildi.

Gençliği

ERKEN SÖNMÜŞ BİR İŞİĞİN ARDINDAN

Osman Nuri MERCAN

1987 yılı Ekim ayında Tbilisi'ye gitmek için İstanbul'dan Moskova'ya uçuyorduk. Uçakta Tahsin Saraç, Hayati Asilyazıcı ve Aziz Çalışlar'la tanıştım. Onlar da benim gibi İlia Çavçavadze'nin 150. doğum yılı şenliklerine davetli olarak Tbilisi'ye gidiyorlardı. Yolculuk süresince uçağın arka kısmında oturan Hayri ağabeyi farkedememiştim. Uçaktan çıkarken selamlaştık. Yüzü, bayram sabahları sevinç içinde olduğum köyümdeki çocukların yüzü gibi mutluymdu. Moskova havaalanında pasaport kontrol kuyruğunda iken iki kuyruk yandan bir sesler duyuldu ve bana "bak bizimkiler, herhalde grup olarak bir yerden geliyorlar" dedi. Sevinci daha da artmıştı ve bizim sıradan çıkıp onlara koştu, bir şeyler konuştu ve döndüğünde Prag'dan turistik seyahatten dönen Gürcüstan'lı bir grup olduğunu söyledi.

Moskova'da kaldığımız otelde de çeşitli nedenlerle gelen Gürcülerle dostluk kurdu, bir kısmıyla beni tanıştırdı. Orada yaşadığı

sevinci anlatamam. Moskova'dan Tbilisi'ye uçarken (uçanın tamamı dünyanın dört bir tarafından gelen Kartveleloglarla doluydu) beni azarlar gibi konuştu: "Bak bu Zenci, bu Japon, bu Fransız senden üstün değil ve de Gürcü değil, ama bak Gürcüce okuyup yazıyorlar ve birbirleri ile ortak dil olarak sadece Gürcüce konuşuyorlar." Bu konuşmadan sonra Tbilisi'de otel odasında Gürcüce okuyup yazma çalışmalarına başladım. Aynı odada kaldığım rahmetli Fakir Baykurt beni alkışlıyordu çalışmalar için.

Bu yolculuktan sonra Hayri ağabey ile daha da yakınlaştık. İnegöl'de yaşıyordu, sık sık İstanbul'a gelirdi benle görüşmek için, ben de sık sık kendisini ziyaret ederdim.

En verimli çağımızda aramızdan ayrıldığı için onu affedemiyecğim ama çok verimli bir yaşam sürdürdüğü için onun mekânının cennet olduğuna inanıyorum.

Son yirmi yılda Gürcü kültürü ile ilgilenen çok kişi ile tanıştım, belki binlerce, kendini Gürcü kültürüne, Gürcü halkına, Gürcü tarihine adanmış doğup yaşadığı ve öldüğü topraklara saygı ve sevgiyi eksik etmemiş ve hiçbir menfaat beklemeden ömrünü tüketmiş birkaç Gürcüden biriydi o. O farklıydı, o Hayri Hayrioğlu idi.

HAYRİ ABİMİZ ÖLDÜ

Şalva TEVZADZE

Büyük bir üzüntüyle yazar ve çevirmen Hayri Malakmadze'nin ölüm haberini aldım, çok üzgünüm. Acılı ailesine ve bütün Çvneburî camiasına baş sağlığı ve sabırlar diliyorum.

Hayri abimle 1968 yılından itibaren tanışıyorum ve rahmetli Ahmet Melaşvili'nin *Gürcüstan* kitabını çıkarmasına ona büyük maddi ve manevi katkısı olmuştu. 1975-80 yılları arası ben ve Ahmet abinin birlikte çalıştığı *çvneburî* dergisine büyük katkı ve yardımları olmuştu.

Hayri abimiz bütün hayatı boyunca Gürcüce'den Türkçe'ye sayısız tercüme yapmış ve bu yolda Gürcüstan'ın Türkiye'de tanıtımına çok büyük katkıları olmuştur. Hayri abimizin alçakgönüllü ve hümanist bir görüş açısı vardı. Kafkasyalılar arasındaki sayısız çekişmelerden çok rahatsız oluyor ve bu çatışma ve çekişmelerin en kısa zamanda sona ermesini umuyordu.

Hayri Hayrioğlu'nun
Polislik Anısı (23.04.1973)

Yaklaşık 200 yıllık Rus işgalî sonucu bağımsızlığını kazanan Gürcüstan'ın Türkiye'deki en büyük savunucularındandı. Bu hususta Türkiye'deki basına sayısız makaleler yazmış ve çeşitli radyo ve televizyon programlarına katılmıştı.

Hayri abi, ruhun şad olsun. Senin yetiştirdiğin gençlerimiz bu emaneti için gerekeni hakkıyla yerine getiriyorlar.

HAYRİOĞLU

Hasan AYDIN (SALUKVADZE)

İnsanlar acılara tahammülle ne derece dayanıklı bulunurlarsa bulunsunlar beklenmeyen bir anda; sevdikleri hakkında duydukları kara haber karşısında ruhlarının derinden sarsıldığını, içlerine dayanılmaz bir ateşin düştüğünü, yanıp kavrulduğunu duyarlar da kahrolurlar...

Önce kitaplarıyla, Çvneburî dergisinde yazılarıyla tanışıp kaynaştıktan sonra, kendisine ve hatırasına özel bir yer ayırdığım, can dostum ve ağabeyim, Hayri Hayrioğlu'nun acı haberini Mustafa Yakut telefonla bildirince adeta şok oldum. Halbuki bir gün önce yatmakta olduğu hastahane de kendisini, birlikte ziyaretimizde uzun uzadıya konuşup, dertleşmiştik. Üzerinde çalışmakta olduğu kitabını ve yazılarını devam ettirmek, geleceğe ait yapacaklarını bitirebilmek için biran önce eve çıkmak istediğini söylerken, bizde yaşam dolu sağlıklı bir izlenim bırakmıştı. Türkiye ile Gürcüstan arasında dostluk bağları oluşturan yazı ve çevirilerini rahatsızlığına rağmen özveriyle devam ettiren, Gürcü ve Türk halklarının; sanat, yaşam, edebiyat-kültür alışverişinde büyük katkısı olan, yurt içinde ve yurt dışında bilinen büyük bir değerdi o. Hayri abi dostluklar kuran o güzel yapıyla, mert, dürüst, halktan yana davranışlarıyla, mensubu bulunduğu emniyetteki başarılarıyla, inanılır ve güvenilir şahsiyetiyle, özü ve sözü bir olan kimliğiyle anılacaktır. Telefonda ben Malakmadze Hayrioğlu Gamarcoşa deyinince, büyük bir saygı ve sevgi içinde

gürcü masalları

**TEMBEL
ADAM**

Batumi'de çocuklarla

resmini de göndermişti. *Çveneburi* dergisi sorumlumuz Osman Nuri Mercan benden Hayri Hayrioğlu ile ilgili yazı ve resmi de istemişti ama resmi bulamadım. İsterseniz onu tarif edeyim. 120 kilo, bıyıklı, kocaman silah belinde, heybetli bir Kafkasyalı. Ahmet Özkan Melaşvili'nin oğlu İberyaya marlık okurken İstanbul Göztepe'de komşu idik. O sıralar Hayri bey, Çorum Alaca'ya atanmıştı. İberyaya, Hayri beye gidelim, onu merak ediyorum, görmek istiyordum dedim. Çorum Alaca'ya giderken duyduğum heyecanı kaleme ifade etmem imkânız. O ancak yaşanırdı. Ben hep on dört-onsekiz yaş grubu öğrencilerle uğraştım. Onlar, hayata umutla sevgi ile bakıyorlar. İster istemez siz öğreticiler de onlar gibi düşünüyorsunuz. Oysa Hayri bey, polis, toplumun huzuru için, problemlili insanlarla uğraşiyor. İçinden nasıl bir Hayri beyle karşılaşacağımı bilemiyordum. Mesleği onu sert mizaçlı yapabilir miydi? Oysa tam bir insan sever, hümanist bir dost ile karşılaştım. Alaca'ya vardığımızda karakola uğradık, o 120 kilo insan etrafımızda topaç gibi dönüyor.

Bizi amirleriyle tanıştırdı. Polis meslektaşlarıyla tanıştırdı. Amiri doğum yerim olan, Giresun'lu çıkıyor. Hayri Bey'e çay içimi sonrası, izin veriyorlar. O kısa ziyaret sırasında karakolda candan bir ortamın farkına varıyoruz. Alacahöyük harabelerini bize, Hayri bey anlatıyor. 'Özel' notları vardı. Sanki rehber. Şehirde Kafkas kökenlilerle tanıştırdık (Çerkes, Abaza, Ubih vb.) Akşam, Türkiye'nin 7. bölgesini anlatır gibi Kafkasya'nın tüm bölgelerini, dağlarını, nehirlerini, nüfus yapısını, geçim kaynaklarını, kişi başına düşen milli gelirine kadar bize anlattı.

Hayri bey, Türk bayrağının dalgalandığı her yer vatan felsefesi içinde idi. O Ata-

bilgi birikiminden faydalanmak istediğimi söyledim. Bana kitap, dergi, plak vb gibi birçok materyaller gönderdi. Tanışmışlığımız böyle başladı. Tam on yıl karşılıklı yazıştık. Ama yüz yüze görüşemedik. Bana, Bingöl'de çekilmiş bir

türk Türkiye'sinin bir polisi idi. Çok çalışması, çok hizmet etmesi gerekiyordu vatana. O kendini vatanına karşı hep borçlu hissedirdi.

Hayri Hayrioğlu, yorucu mesleğine rağmen, okur, yazar, araştırmacı, çeviri yapıyor, derlemelerle uğraşırdı. Eserleri nedeniyle, onu meslektaşları, hemşerileri, büyük bir halk kitlesi tanırdı.

Eserleri nedeniyle Gürcüstan'da da tanınır. Kendisi de Gürcüstan'a birçok kez gitmiştir. Din adamı II. İlia, Cumhurbaşkanı Şevardnadze tanıyanları arasındadır. Sarp Kapısının açılmasıyla, gelişen Türkiye-Gürcüstan, dostluk ve kültürel bağlamında, büyük etkinliklerde bulunmuş, Şevardnadze tarafından onur madalyaları ile ödüllendirilmiştir.

Biz sevenleri onu kaybettik. Eserleriyle, anılarıyla yaşayacağız. Ailesine, hemşerilerine, meslektaşlarına, tanıyanlarına başınız sağolsun diyorum.

Abimin, babamın ölümlerinde cesaret edip yüzlerine bakamamıştım. Oysa Hayri beyin yüzünü, ölümünde özellikle görmek istedim ve gördüm. Can hemşerim, sensizlik çok zormuş, sen gidince anladım.

HAYRİ HAYRIOĞLU "HALKLARIN TARİH VE KÜLTÜRLERİ" DİZİMİZE KATKI YAPMIŞTIR. EMEGİNE VE ÇABASINA SAYGILIYIZ.*

Sırrı ÖZTÜRK

Değerli insan Hayri Hayrioğlu'nu 24 Nisan 2003 tarihinde doğaya teslim ederken aşağıda sıralamaya çalıştığım konulardaki görüşlerimizi dost ve yakınlarıyla konuşup-değerlendirmek imkân ve fırsatını da yakalamıştık.

Daha önceleri de vurguladığımız gibi gezegeimizdeki

emekçi halkların tarih, dil, kültür ve ilerici gelenekleri üzerine yazı yazmak özgün çalışmalarında bulunmak çok ciddi ve sorumluluğu olan bir iştir. Bulduğumuz coğrafyada bu konuda özgün çalışmaları yapanlar olduğu gibi, insanın ve insanlığın sosyal kurtuluş mücadelesinde "yarayı" sorumsuz ve hesapsızca kaşıyanlara da rastlanmaktadır. Dünya emekçi halklarının yerel, ulusal, sınıfsal ve evrensel kurtuluşu, halkları birbirine karşı kıskırtan güçlere karşı tutarlı

bir tavır almakla mümkündür. Halkları birbirine karşı "tavşana kaç, taziya tut" politikalarıyla düşman eden güçleri doğru tesbit etmek gerekiyor.

Halkların ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesindeki deneyimleri de yine sorumlulukla tartışmak, bu konuda emperyalizmin halkları çekmek istediği kanallara girmeden doğru ve geçerli projeler üretmek gerekiyor. Dünyadaki bütün emekçi halkların sosyal kurtuluşu, her şeye rağmen sosyalizmedir.

Bu türden bilimsel bir tavır geliştirenler, bu görüşlerinin altını beslemek durumundadır. Sovyetler Birliği ve öteki ülkelerdeki deneyimleri doğru biçimde incelemek, yapılan hata ve yanlışları bir daha tekrar etmemek üzere sosyalizme yeniden sarılmak durumundadır.

Nehrin karşı yakasına geçip sosyalist uygulamaları tek yanlı ve emperyalizmin işini kolaylaştırıcı biçimde yapılan sözümona eleştiriler, dünya emekçi halklarının sosyal kurtuluş mücadelesine hiç bir şey katmıyor.

İnsanın ve insanlığın emperyalizmin boyunduruğundan topyekün kurtuluşu için proje ve program üretkenler yine Devrimci ve Marksist Sol kadrolardır.

Yakın Doğu, Balkanlar ve Kafkasya özelinde emekçi halkların yaşadığı dram ve trajediler bu konuda kafa yoranların sorumluluğunu daha da artırıyor.

Bu konular üzerine tutarlı ve saf-temiz bir dindarla (müslüman-hristiyan) her şeyi oturup tartışabilirsin. İrki ve faşist olmayan tutarlı bir milliyetçi ile de ha keza bu türden sorunları, çözüm yöntemlerini rahatlıkla tartışabilirsin. Fakat reformist, sosyalreformist ya da revizyonizme kaymış kimi "sol"larla nasıl tartışacaksın?

Bilimsel yöntem dışı sol gevezeliklerle bu türden konuları nasıl tartışacaksın? Emekçi halkların sosyal kurtuluşu yolunda hazır, şablon gibi reçetelere sahip değiliz.

Çözümleme ve senteze kavuşturmaya aday görüşleri olan, Marksist formasyon taşıyanlarla her şeyi tartışabiliriz.

Hayri Ağbi Tbilisi'de

Hayri Hayrioğlu; Sosyalist ve Marksist konumunda olanlarla rahatça konuşup tartışabiliyor, fakat asla yobaz olmuyor.

samimi bir müslümandı. Sovyet deneyiminin çözülüp tasfiyesinden sonra ortaya çıkan durumu, özellikle de Kafkasya'daki durumu doğru değerlendiriyordu.

Gürcü halkına, onun kültür ve geleneklerine adeta aşıkı. Yaşamının biricik anlamı bu konu üzerinde derinleşip faydalı olmak özlemiydi. Polis mesleğinde başına gelenler birer mizah ve roman konusudur. Sistem, Gürcü alfabesiyle kitap bulunduran ve okuyan herkese şaşı bakmaktadır. Aynı şey ana dillerinde okuma-yazma özlemi taşıyanlar için de söz konusudur.

Hayri Hayrioğlu "halkların eşitliği, özgürlüğü, gönüllü birliği temelinde kardeşliği" davasının hangi manaya geldiğini kavramıştı. Çeşitli eser ve makaleleriyle bu davaya omuz vermiştir.

O, para-pul insanı değil, gönül adamıydı. Dizilerimizden çıkan *Gürcüstan Tarihi* ile *Trabzon'dan Ahazya'ya Doğu Karadeniz Halklarının Tarih ve Kültürleri* isimli kitaplarını da asla birer "tecimsel ilişki" olarak düşünmemiştir.

Tok gözlü, konuk sever biriydi. Gece yatan konuklarının üzerine örtecek kadar insan sever biriydi. Paylaşmayı-bölüşmeyi severdi. İnsan canlıydı. Gürcü köylerini bize gezdirirken, derin bilgisiyse tarih dersi verir gibi konuşur-konusur...

Sistem'in kendisine açtığı soruşturmaları zekası ve sezzileriyle savuşturmasını bilmişti. Gürcü tarihi konusundaki cabalarıyla Ahmet Özkân'ın trajik sonu O'nuda "teyakuzu haline sokmuştu. Çok genç yaşta kaybettiği oğlunun acılı öyküsü de Hayri Hayrioğlu'nun başka bir derin yarısıydı.

O, polislik gibi bir meslekten gelen demokrat, iyi kalpli üç-beş kişiden biriydi. Görme özelliğini kaybetmeseydi, Gürcü halkının edebiyatından daha pek çok kitabın Türkiye'ye kazandırılmasında rol ve sorumluluk alacaktı.

Hayri Hayrioğlu ile ayrı dünyaların insanları olmamıza rağmen, dostça konuşup tartışabiliyorduk. İnsani-beşeri olan köprüleri kurmayı bilen biriydi. Çabalarımıza saygılıydı.

Hayrioğlu arkadaşına "toprağı bol olsun"

Tbilisi'de Iveria Otelinin önünde (Ekim 1987)

Tbilisi'de bir dostu ile

diyor, ebedi hayranlık duygularıyla kendisini ve çabalarını selamlıyoruz.

*Sorun Yayınları ve Sorun Polemik dergisi çalışanları adına 23.06.2003

HAYRİ AĞABEY

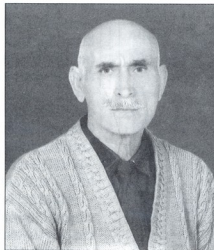
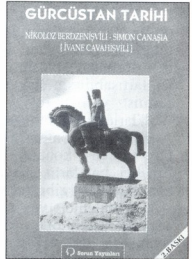
Abdurrahman ÇETİNKAYA
(İlia HİMŞİAŞVİLİ)

Kendisini tanımadan yaptığı çevirileri okumuştum. Güzel, anlaşılır, olumlu bir Türkçe ile öze önem vererek yapmıştı bunlar. Gürcüce asıllarını bulup çevirileri karşılaştırdığımda iki dili de iyi bilen yetenekli, aynı zamanda bir ustanın emek vererek çevirdiğini anlamakta güçlük çekmedim. Daha sonra Tbilisi'ye gittiğimde edebiyat çevresinde kulaklarını çınlatırdık sık sık. İlia Çavçavadze'nin 150. doğum yılı şenliklerine katılmak için dünyanın dört bucağından gelen aydınların bulunduğu Moskova Ukranya Otel'i'ne Fakir Baykurt'la Almanya'dan gitmiştik. Biz iki gün önce vardık oraya. Varışımızın ikinci günü Rus Türkolog Rady Fisch, Türkiye'den bir grup geldiğini söyledi. Arpat'taki Yazarlar Birliği Merkezi'nden biran önce otele gidip kimlerin geldiğini öğrenmenin sabırsızlığı içindeydim.

Değerli Fakir Baykurt nasilsa hepsini bir bir göreceğiz acele etme dedi. Akşam yemeğine Ukranya Otel'i'ne vardığımızda Tahsin Saraç, Aziz Çalışlar, Osman Nuri Mercan, Hayri Hayrioğlu ile karşılaştık. Sevgili insan Hayati Asilyazıcı Bolşoy Tiyatrosu'na davetli imiş. Onu daha sonra gördük. Grubun hepsi değerli bireyleri çevremizi sardılar. Hoşbeş ettik. Aşevine geçip en geniş masalardan birinin çevresinde

yerlerimizi aldık. Hayri ağabey güler yüzü, parlayan gözleri ve yüksekçe sesiyle hepimizle ayrı ayrı espriler yapıyordu. Gerektiği yerde bu biri diğerinden yetenekli ulu kişilerin söyleşilerini dinleyip notlar aldığını dikkatle izledim. Böyle bir grup dünyanın bir ucunda ne güzel de biraraya gelmişti. Afrika'dan, Amerika'dan daha doğrusu yedi kitadan gelenlerin içinde en büyük grup bizimki. Aynı zamanda Hayri ağabey, Fakir Baykurt, Hayati Asilyazıcı, Aziz Çalışlar, Tahsin Saraç gibi uluslararası edebiyat ve sanat ödülleri almış kimseler oldukları için en ilgi çeken en çok çevresi sarılan gruptuk. Hayri ağabey içten davranışları, güzel gülüşü ile bize neşe katıyordu. Tüm davetliler geldiğinde Moskova'dan Tbilisi'e uçarken beraber oturduk. Herkesle ayrı ayrı ilgilendi. İlgi alanlarını sordu. Hep notlar yazdığını gördüm. En ince ayrıntıları bile kaçırmıyordu. Tbilisi'ye indikimizde havaalanındaki görkemli karşılaşmada, yapılan toplantılarda, panellerde, her yerde O'nun kendini iyi yetiştirmiş, bilge, aynı zamanda öğretici kişiliğini gördüm. Ölenin ardından çok şeyler yazılır, söylenir. Ben sadece Hayri ağabeyin yerinin doldurulmasının çok, çok güç olacağını yazıyorum ancak O'nun gibi yetenekler zaten az Türkiye yazınımda. Kayıp çok ama çok büyük.

Bilinen tarihi sekiz bin yıldan fazla Gürcüce'nin çeviri ve yazını büyük bir insanı kaybetti. Masallar, belgesel tarih kitapları, makaleler, orada burada yalan yanlış bilgi verenlere anında kaynaklı, belgeli bilgilendirici yanıt verme eylemi bir

Son günlerinde

u s -
tasını
yitirdi. Beni avutan anıları, yazdıklarını, Tbilisi'ye çekilip Boston'da yapılmış, kendisini belgeleyen bir kaseti.

Sevgili Hayri ağabeyimizi hep yanımızda duyumsayıp, anıları ile yaşatacağız. Tıpkı sevgili Ahmet (Melaşvili) ağabeyimiz gibi.

Yattığı yer aydınlık olsun. "Nahvamdis" Hayri ağabey!

İyilik Eken**

Şuşana PUTKARADZE

Eski halk inancına göre bu dünyadan ayrılan insanların değeri farklı oluyor: Bazılarının eksikliğini sadece kendi ailesi ve soyağacı hisseder; seçkin insanların vefatı ise tüm ülkeyi, çevreyi yasa boğar. Gürcüstan'ın güzeller güzeli bölgesi Acara da kısa zaman önce işte böyle bir acı ve eksiklik yaşadı. 21 Haziran 2003 tarihinde çağdaş Gürcüstan'da iyi tanınmış ve ünlü toplum insanı olan Maguli Gogitidze Abaşidze vefat etti. Maguli hanım siyasal olmayan "Gürcüstan Kadınları Barış ve Yaşam İçin" adlı kuruluşun Acara bölgesinin başkanı idi.

Bu kuruluş, Gürcüstan tarihinin en zor günlerinde, 1992-1993 yıllarında Gürcüstan'ın kanının akıtıldığı senelerde faaliyete başladı. Teklif Gürcüstan Cumhurbaşkanı Sn. Eduard Şevardnadze'den gelmişti. Bu kuruluşun başlıca amacı barışı sağlamak, barış uğruna savaşmaktır ve bugünkü maddi ve manevi gerginliklerle boğuşan dünyada genel olarak yaşamaktır.

Bu vazifeyi Gürcü kadın, en eski tarihlerden beri gururla taşımaktadır, en eski zamanlardan geliyor bu. Gürcü kadının vazife simgesine dönmüş eski ve güzel bir gelenek: İki ya da daha fazla erkek kavga ederken, tehlike görüldüğü zaman kavga da biter. Kavga edenler gerçek Gürcü erkekleri ise eğer, büyük saygı duyarlar kadının, annenin o temiz, beyaz mendiline ve barışıyorlar, tokalaşıyorlar, birbirlerinin suçlarını bağışlıyorlar, affediyorlar. Bu geleneğe Gürcü halkı tarafından eskiden beri başvuruluyordu, hatırlamak için (1184-1213) senelerinde Kraliçe Tamara döneminde yaşanmış bir olayı anlatmak da yeter. Kral yönetiminde gerginlik ve anlaşmazlık yaşandı-

ğında Kraliçe Tamara barış sağlamak için iki ünlü hanımefendiyi Kravai Cakeli ve Hvaşaki Tsokali'yi görevlendirdi ve o zor durumda hanımlar da barışı getirdiler.

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Gürcüstan'ın düşmanları ülkede iç savaş yaratılar, Gürcü halkının Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze ile Acara Özerk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Aslan Abaşidze gibi iki büyük evladı olmasalardı, ikisinin de akıllı, dengeli, mantıklı, ülkesini seven siyasetleri de olmasaydı, Gürcüstan bugüne kadar kendi bağımsızlığını ve bayrağını muhafaza edemezdi. Bu yüzden bize bu evlatları bağışladığı için Tanrıya teşekkür borçluyuz.

Gürcüstan'da barışın ve yaşamın kurtulması uğruna, bu iki büyük insanın yanında, yukarıda adı geçen kuruluşun da çok emeği var. Bu kuruluşun Acara bölgesinin başkanlığı dışında, Maguli Gogitidze Abaşidze, Acara Kültür Vakfı'nın da başkanı idi, yıllar boyunca eğitime ve kültüre hizmet verdi, yeni eğitim kuruluşları kurma gibi kutsal ve zor işle uğraştı. Onun sevgi, ilgi ve şefkati sayesinde bir sürü eğitim merkezleri onarıldı, yeniden inşa edildi (kreşler, okullar, hastaneler, eğitim veren kuruluşlar). Sadece kentsel bölgelerde (Batumi, Kobuleti..) değil uzak ve dağlık bölgelerde de. Sadece bir önemli olay üzerinde duracağım: Maguli Hanımın büyük çabaları sonucunda Hulo'da çağdaş ve dünya standartlarında doğum evi inşa edildi, artık Batumi'deki doğumevi hakkında bir şey demiyoruz ve tüm bunlar nüfus artırma uğruna, yaşamı kurtarma uğruna yapıldı.

Acara'nın uzak ve dağlık bölgesi olan Ğorcomi merkezinde mükemmel bir kültür evi inşa edildi ve 100 kişilik konser salo-

nu dahil tüm odaları çağdaş eğitim ve kültür materyalleriyle donatıldı.

Merhum Maguli Hanım: direkt kişisel ilgi ve şefkatiyle bir asırlık Batumi Devlet Üniversitesi binasını da restore ettirip, yeniletti. Bugün eğer Batumi Devlet Üniversitesinde son standartlara uygun odalar, koridorlar, sınıflar ve laboratuvarlar varsa, bu da önemli ölçüde Maguli hanımın emeğinin, titiz zevkinin ve yorulmadan çalışmasının sonucudur.

O, Acara Kültür Vakfı'nın başkanı olarak Acara'da bilim-araştırma çalışmalarına çok önem verirdi, onun yardımıyla bu güne kadar Acara tarihinde çok az tanınan ya da hiç tanınmayan kaynaklara dayanarak şu kitapları yayına hazırladım: "Çvенеburile-r'in Gürcücesi" (ikinci cilt), "Eski Büyük Şerefte Kalanlar", "Hey Anneler, Daima Saygı duyulanlar", "Acara Asılları", "Abaşidze ve Himşiaşvili'lerin Soyağacı Tarihi İçin" vs.

Bu kitapları hazırlamam için Türkiye Cumhuriyeti'nde ve Bakü'de gerekli belgelere Sn. Maguli hanımın yardımıyla ulaşabildim. Maguli hanım yufka yürekli, şefkat dolu bir insandı, kendi ülkesinden zorla ya da mecburen ayrılan muhacirlerin kaderleri ile hep ilgilenirdi, durumlarını merak ederdi ve sık sık Türkiye'deki, Fransa'daki, İran'daki, akrabalarının hatırını sorup tarihi anavatanlarına davet ederdi, ağırlardı. Tam onun verdiği görevi yerine getirirken tanıdım Türkiye'deki Abaşidze'leri (Sancakoğulları), Himşiaşvili'leri (Acarlar, Büyükçizmeciler, Bostanlar, Görmüşler, Yavuzlar), Atabek'leri, Tsivadze'leri (Seviyüklükler), Bejanidze'leri (Tolgalar), Eristavi'leri (Kafkaslar) ve en

önemlisi Gogitidze'leri (Gökyiğitler), Şavşivili'leri, Çaparidze'leri (Turanlar), Baladze'leri vs.

Bu Hanımefendi'nin yardımıyla İstanbul Gürcü Katolik Manastırı'nın Kütüphanesi'nin kayıtlarını tasniflemeye başladım (kataloglaştırma). Maalesef onun hastalığı yüzünden bu iş bir ara durdu, fakat Tanrıya şükür başladığımız işe devam ettik ve bugün de devam ediyoruz. Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı'nın yardımıyla (Başkanı Nihat Gökyiğit) adı geçen kütüphanenin sahibi mükemmel insan Simon Zazade'nin sürekli, gün be gün artan yardımıyla, Maguli hanım tarafından başlamış bu iş, tanrı yardımıyla da çabuk biter ve onun emeği de duyulur.

Bütün bunlarla beraber Sn. Maguli Gogitidze Abaşidze fakir-fukaranın, hastanın çıkarsız bir dostu, tüm akrabaların ve çevresinin gerçek yardımcısı idi. İyi ve kötü gününü herkesle paylaşan, duyarlı ve duygulu bir insandı. Onun yardımıyla maddi gücü olmayan insanlar için ücretsiz aşevleri, evsizler için ücretsiz barınaklar kuruldu. Maguli hanım ayrıca yaşlıların, yetimlerin, çocukların ve Abhazya'dan kovulanların kaderleriyle da yakından ilgilenirdi.

Maguli Gogitidze Abaşidze gerçekten inançlı, tanrısever, saygın bir insandı, inanan insanın dürüst ve tanrısever olduğunu kabul eder ve tüm dinlere saygı duyardı, sık sık dindar insanlara, rahibelere yardım ederdi.

Müzik bilen kişi olarak müziğin değerini de iyi biliyordu ve Acara'da müzik eğitimini canlandırmak için uğraşıyordu.

Zamanın önemli bir bölümünü Batumi Opera ve Bale Tiyatro Merkezi'nde çocuk gruplarının, çocuk operasının kurulmasına ayırırdı.

Böylece, onun ilgi alanı çok çeşitli ve genişti, zengindi, onun her adımı ülkeye hizmetti, ülke sevgisiyle doluydu, işte bu sevgi için ona tüm Acara ve tüm Gürcüstan yas tutuyor!

Bunun için onun tüm uğraşları saygı duyulan birer örnek niteliğindedir, herkes için önemlidir, özellikle ona benzer şartlara, yaşam kalitesine sahip benzer hanımefendiler için önemlidir. Hepimiz unutmamalıyız ki, ülkeye hizmet, sevgi ve iyilik etmek en önemli iştir. Hepimizin öbür dünyadaki karlılığı aydınlatacak tek yolu var: yapılan iyilikler, yaptığımız sevaplarımız! Başka her şey fani, bu dünyada kalır.

Bu Gürcü kadını bu kadar değerli özelliklerini Acara'daki meşhur soydaları olan Gogitidze'lerden, Bladadze'lerden (annesinin soyadı) ve onların sağlıklı genlerinden almıştır. Görüldüğü gibi, bu hanımefendide atalarının büyüklüğünü ve pozitifliğini yansıtmaktadır. Ünlü soy olan Abaşıdze'lerin gelini olmasıyla birlikte bu genetik mücevherlerle Acara'nın meşhur soyadı olan Berjardze'lerin (kayınvalidesinin soyadı) ve Abaşıdze'lerin (eşinin soyadı) mükemmel genetik özellikleri de eklendi. Böylece Maguli hanımın iyilik eken, sevgi dolu kişiliğinin kaynağı açıklanmış oluyor. Örnek kişiliğinin özellikleri ortaya çıkıyor.

Sn. Maguli Gogitidze Abaşıdze ülkesine aşık, ülkesine kendini adamış bir insandı. Bu duygu da atalarından gelen bir özelliktir. Onun atası Gürcüstan tarihinde iyi tanınan Solomon Gogitidze olup 17. yüzyılın ikinci yarısında Oltisi(*) Eristavi idi, Kars Kalesi'nin sadık bekçisi idi, onun kahramanca hareketlerinden dolayı halk onun köyüne "Solomonis'a" adını verdi. Sonradan Gogitidzeler Oltisi'den Artvin'e ve Acara'ya taşındılar. Kendi cesaretiyle, delikanlılığı ile, inancı, hizmetleriyle burada da ünlerini saldılar, meşhur oldular. İşte bu soyadın kani kaynıyordu Maguli hanımın damarlarında.

Gürcüstan'ın ayrılmaz bir bölgesinde Abhazy'a da durum gerginleştiğinde Maguli hanım oraya evlatlarıyla beraber rehine ol-

maya hazırdı. Böylece karşılıklı güven duygusunu güçlendirmeye, pekiştirmeye çalışıyordu, darılan kardeşleri barıştırmaya çalışıyordu, barış sağlamak için uğraşıyordu. Bu olayı 1993-1994 yıllarında bütün Gürcüstan biliyordu. Fakat nedense Gürcüleri ve Abhazlara Tanrı kızdı, sağduyumuzu kararttı ve düşmanlarını sevindirecek kardeşler arasındaki savaşı gerçekleştirdi.

Bir hanımefendi tarafından atılan böyle bir adım ülkeye kendini adamakla eşdeğerdi. Önemli olan şudur ki; Maguli hanım bu çabalarına hiç ara vermedi, Abhaz Vladislav Ardzinba'nın annesi vefat ettiğinde, olası bir tehlikeye rağmen, bu saygın hanımefendide oğlu Giorgi Abaşıdze'yi delegasyonla birlikte düşünmeden Sohumi'ye yas tutmaya gönderdi. Sn. Maguli Gogitidze Abaşıdze'nin düşünceli, seviyeli görünüşü ve hatta ses tonu ile bile tüm davranışlarıyla eski zamanların Gürcü annelerini hatırlatıyordu, hani anavatan uğruna evlatlarını feda eden annelerini. İşte böyle anneler kendi sevap dolu kalpleriyle getirdiler Gürcüstan'ı bu günlere kadar.

Siyasetçilerimiz eğer böyle affedici, karşılıklı güven ve bağışlama yolu ile hareket etselerdi, bugünkü Gürcüstan'ın durumu daha sağlıklı olacaktı.

Bu yüzden, tam yukarıda bahsedilenlerden dolayı, kesinlikle diyebiliriz ki Sn. Maguli Gogitidze Abaşıdze tam bir toplum ve şeref insanıydı, onun gidişi büyük bir kayıptır. Tabii ki ailesi ve yakın akrabaları için bu katlanılmaz çok zor bir acıdır. Bu mutsuzluktan dolayı, hepimizin başı sağ olsun, acınızı paylaşıyoruz, Tanrı ailesine güç versin ve bu acının üstesinden gelsinler. Tanrı'nın huzurunda aklansın, Maguli hanımın titiz ruhu ve şefkatli yüreği! Bu fani dünyadır, öbür dünyadan dua etsin Gürcüstan için, huzur içinde yatsın, anavatan toprağı hafif olsun ona.

(*) Oltisi : Erzurum'un bugünkü Oltu ilçesi

(**) (İstanbul Gürcü Katolik Kilisesi Manastırı'nda bulunan kütüphane çalışanları adına. 06 Temmuz 2003 Feriköy/İstanbul)

www.muslimgeorgia.org

Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE)

chvneburi@chvneburi.net

“İnternette Gürcü dilindeki İslam içeriği ilk ve en zengin kaynak.”

Gürcüstan müslümanlarına dini bilgiler konusunda destek vermek amacıyla taşıyan “www.muslimgeorgia.org” sitesi, “akla gelebilecek her türlü bağımlılıktan” arınmış gönüllü bir grup tarafından hazırlanmakta ve yayınlanmaktadır. Gürcüstan Müslümanlarıyla ilgili olarak başlatılan ilk çalışmalara ait bilgiler ile, yine bu grup tarafından bugüne kadar yayınlanan Gürcüce dini kitapları “tam metin olarak” bulunan site-deki tüm belgelerin indirilmesi serbest ve tamamen ücretsizdir.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında Anadolu ile teması kesilen Gürcüstan Müslümanlarının, Gürcüstan’ın 1921 yılında Sovyetler Birliği’ne katılması ile 1991 yılına kadar tam 70 yıl süren bir dini baskı ve zulüm dönemi yaşadıklarını belirten site yetkilisi Muhammed Yunus Kaya, “Onlar, Gürcüstan Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını ilan etmesinden sonra tanınan din ve vicdan özgürlüğünden yararlanabilmek için kendi ülkelerinden hiçbir imkânâna sahip değiller. XVI. yüzyılda İslamiyet’i Türklerden alan Gürcüstan Müslümanları, bugün Türkiye’den bir kez daha dini hizmet bekliyor. Bu amaçla 1991 yılında başlattığımız eğitim, yayın ve cami inşaatlarına maddi destek faaliyetlerimize, 2000 yılından bu yana internet sitesini de ilave ettik. Tüm bu çalışmalarda, Gürcüstan’ın ve Türkiye’nin yasal, sosyal ve siyasal gerçekleri ile çalışmamaya azami derecede özen gösteriyoruz. Biz tamamen dini amaçla hazırladığımız bu sitede, ayrıca, Gürcü kültürü muhtevalı pek çok siteyi de link veriyoruz” dedi.

Türkçe, Gürcüce ve İngilizce:

Türkçe, İngilizce ve Gürcüce olmak

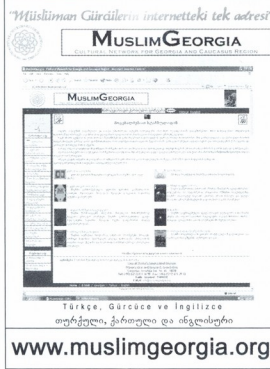
üzere üç ayrı dilde hazırlanan sitede, Gürcüce bölümüne girebilmek için, sayfadaki mönüden Gürcü Alfabeti’ni indirmek gerekiyor. 1991 yılında bu yana, Gürcüstan Müslümanlarına yönelik çalışmalar hakkında bilgiler veren site yetkilisi Muhammed

Yunus Kaya *chvneburi*’ye yaptığı açıklamada daha sonra şunları söyledi: “SSCB’nin yıkılmasından sonra Gürcüstan’da din üzerindeki baskı kalktı. Ancak, büyük bölümü Karadeniz kıyısında Türkiye sınırındaki Acara Otonom bölgesinde yaşayan Müslümanlar, dini hayatlarını sürdürmede ciddi eksikliklerle karşı karşıya kaldılar. Hıristiyanlıktaki Kilise gibi, İslamiyette din hizmetlerini yürütecek bir teşkilat yok. Bırakın İslam alimi olmayı, Türkiye’ye bizim anladığımız manada, sıradan bir “Cami Hocası” bile yok.

Ayrıca, 400 yıldır Müslüman olan bu insanlar, kendi dillerinde yayınlanmış tek bir dini kitaba bile sahip değillerdi!... Kendi dinlerini öğrenme ve yaşama konusunda böylesine bir durum içerisinde bulunan bu insanlar için birilerinin bir şeyler yapması gerekiyordu ve biz de onu yapmaya çalışıyoruz. Bu çalışmalar arasında internet sitesi büyük bir önem taşıyor. Çünkü bu site ile Müslüman Gürcülerin dini sorunlarına ilgi duyan, dünyanın dört bir yanında bulunan herkese kolaylıkla ulaşabiliyoruz.”

Gürcüstan Gönüllü Çalışma Grubu tarafından Gürcü ve Rus diline çevrilen temel İslami eserleri ücretsiz olarak bilgisayarlarımıza indirme imkânı veren site, sadece Türkiye ve Gürcüstan’da değil, bütün dünyadaki Gürcü toplumlarının İslamla ilgili konularda iletişimde bulunduğu etkin bir platform niteliği taşıyor.

Siz de bu ilginç dünyanın kapılarını aralamak isterseniz www.muslimgeorgia.org adresini ziyaret etmeniz yeterli.

Maçaheli'liler Piknikte

Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE)

Istanbul Maçahel Eğitim ve Kültür Vakfı'nın her yıl geleneksel hale getirdiği piknik şöleni 29 Haziran

2003 Pazar günü İstanbul-Çatalca-Kabakça köyünde gerçekleşti. Bu yıl 9.'su ger-

çekleşen piknikte her yıl olduğu gibi Maçahelililer yoğun bir ilgi gösterdiler. Sabahın ilk saatlerinde İstanbul'daki Maçahelililer piknik alanına gitmek için yavaş yavaş şehri tek ediyorlar! Vakfın kiraladığı otobüslerle gitmek isteyenler ise buluşma noktalarına varıyor ve yola koyuluyorlardı. Coşku ile, heyecanla, özlemle, hasretle... Biliyorlardı ki şehrin bunaltıcı sıcakından, stresinden ve en önemlisi görüşmek isteyip de çeşitli nedenlerden dolayı göremediği arkadaşası, arkadaşısını, hatta komşusunu görebi-
lecekti.

Saat 09.30 civarı artık piknik alanına gelişler bitmişti. Piknik alanına gelen hemen kahvaltı hazırlıkları yapıyorlardı. *çveneburi* Kültür Dergisi de bu güzel organizasyonu izliyordu. Kahvaltısını yapan kimi dinleniyor, kimi ise çeşitli oyunlarla pikniğin tadını çıkarıyordu. Ne kadar güzel ve yeşil bir yer olsa da Maçaheli'nin yerini tutmadığı kesin. Maçahelli biliyordu ki Maçaheli'li gibi doğası olan başka bir yer yoktu. Özellikle Haziran ayı sonrasında Maçaheli'ye gidenlerin çok olmasına rağmen pikniğe katılım yoğun idi.

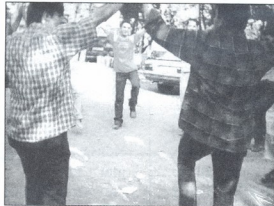
Piknikte her yıl bir sanatçı sahne alıyordu; bu yıl sahne alan bir sanatçı yoktu. Akordeon ile Maçaheli'nin o güzel oyunlari özellikle gençler tarafından piknik boyunca aralıklarla oynanıyordu. Maçahel Eğitim ve Kültür Vakfı başkanı Mehmet Cesur tarafından kısa bir hoş geldiniz konuşmasından sonra halk oyunlarına tekrar devam edildi. Vakıf Yönetim Kurulu üyeleri Ahmet Altın, Meryem Güner, Ayhan Berk ve İbrahim T. Yıldız da piknikte yerlerini almışlardı. Yönetim kurulu üyelerinin başkan-

lık ettiği vakıf yararına hediye bilet çekilişi düzenlendi. Çekilişte çeşitli hediyeler dağıtıldı. Bu çekilişte İstanbul-Artvin, Artvin-İstanbul otobüs biletlerinin de bulunduğu hediyeler vardı. *çveneburi* Kültür Dergisi çekilişe 10 adet 1 yıllık *çveneburi*

Kültür Dergisi aboneliği ile katkıda bulundu. Piknikte *çveneburi* Kültürel Dergisi önceki sayıları da ücretsiz Maçahelililere dağıtıldı.

Maçahel Eğitim ve Kültür Vakfı başkanı Mehmet Cesur piknikte Maçaheli'deki gelişmeler hakkında kısa bir bilgi verdi. Simge Plastik'in sahibi Durali Sarı'ya *çveneburi* Kültür Dergisi çekilişle kendisine çıktı. Bu aboneliğini Maçaheli'deki bir öğretim kurumuna gönderilmesi için bağışta bulundu. Çekilişler tamamlanmış aralıklarla devam eden mangal ziyafetleri için son olarak mangallar tütürüldü; tekrar oyunlara geçildi. Pikniğin sonlarına gelindiğinde yavaş yavaş isteksiz organizasyonu düzenledikleri için Maçahel Eğitim ve Kültür Vakfı'na teşekkür ediyor devamını diliyoruz.

Artvinliler Bursa Botanik Parkı'nda

Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE)

Artvinli Sanayici ve İşadamları Derneği (ARSİAD) tarafından Bursa ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın desteği ile 8 Haziran 2003 tarihinde

Soğanlı-Botanik park'ta Artvinliler Şöleni düzenlendi. Şöleni *çvенеburi* Kültür Dergisi de izledi. Şölene katılımın oldukça büyük olması herkesi memnun etmişti. Gurbette sıla özlemi çeken onbinler dostlarıyla, hemşehrileriyle kucaklaşmanın mutluluğunu yaşadılar. Şölene onbinlerce kişi katıldı. Bölgenin en büyük parkına Artvinliler sığmamıştı; parkın çevresi dahi bu kalabalığa ortak oluyordu. Artvin ilçe derneklerin kurduğu çadırlarda yörenin kültürünü yansıtan otantik sergilerde de vardı ki, bunun yanında çeşitli etkinlikler de vardı. Arhavi, Hopa, Borçka, Yusufeli, Ardanuç, Murgul ve Şavşat çadırlarında; kültürden sanata, edebiyattan mimariye kısaca yöreyi yansıtan her türlü materyalin konuklara ikram edilmesi çadırlara olan ilginin de artmasına neden oluyordu.

Şölene Bursa Valisi Oğuz Kağan Köksal, Büyükşehir Belediye Başkanı Erdoğan Bilenser, AK Parti Bursa Milletvekili Faruk Çelik, CHP Artvin Milletvekili Yüksel

Çorbacıoğlu, İstanbul Artvinliler Derneği Başkanı Hızır Güneş, Nazmiye Halvaşi, İstanbul Macahel Eğitim ve Kültür Vakfı Başkanı

Mehmet Cesur ve aynı vakıf yöneticileri olmak üzere çeşitli vakıflar, dernekler, tulumcu Mahmut Turan; akordeon ve kemeçe ustaları şölende yerlerini almışlardı.

Şölene en çok ilgi gören: yoğun olarak Artvinlilerin oyunlarıyla eşlik ettiği Artvin Folklor Ekibi, coşkuyu daha da arttırmıştı. Satlerce oyunlar oynandı, zaman zaman da yörenin şarkıları türküleri hep bir ağızdan kalabalık topluluk tarafından söylendi. Final konser öncesi yerel sanatçılar da sahne aldı. Sahne alan sanatçılar özellikle Artvin Türkülerini seslendirdiler.

Şölenin finali olan konserde ise İbrahim, Bizim Yaşar, Zeynep Halvaşi, Kazım Koyun-

cu, Bayar Şahin ve Cengiz Kurdoğlu sahne aldı. Konserin en çok ilgi gören sanatçıları ise Bayar Şahin & Mşvidobis Megobrebis ile dağılan Zuğaşi Berepenin solisti Kazım Koyuncu oldu. Bayar Şahin Mşvidobis Megobrebis ile konsere renk kattı. Konserde son albüm çalışmalarından eserler seslendirdi. Konser alanını dolduran Artvinliler, sanatçıların dinlerken bir taraftan coşkuyu oyunlar oynayarak şarkılara eşlik ettiler. Bayar Şahin & Mşvidobis Megobrebis kalabalığı son kez selamladıktan sonra son sanatçı Cengiz Kurdoğlu sahne aldı.

Bayar Şahin

Kafkasspor

Ibrahim ARAS (PUTKARADZE)

1980 yılında gayri federe olarak İnegöl'de kurulan KAFKASSPOR tamamen Kafkas kökenli Gürcü üyelerin bulunduğu bir spor kulübü olmasıyla Bursa'nın gururu olma yolunda önemli adımlar attı. Üç yıl önce amatörlüğe ilk

a d ı m ı
a t a n

K A F -
KASSPOR,

bu kısa sürede iki şampiyonluk yaşayarak büyük bir başarıya imza attı.

Kafkas kökenli Gürcü hemşehri taraftar kitlesiyle bu yıl amatör süper ligde mücadele edecek olan Kafkasspor yeni bir şampiyonluk daha yaşamak ve profesyonel lige yani 3. lige çıkmak için önümüzdeki ayın başından itibaren transfer çalışmalarına start verecek.

İnegöl'de Kafkas kökenli yaklaşık 20 bin Gürcü'nün yaşamasından dolayı büyük bir kitleye sahip olan KAFKASSPOR, yaptığı etkinlik ve sportif başarılarla kısa sürede Marmara bölgesinde takip edilen bir spor kulübü haline geldi. Profesyonel kulüpler tarafından takımımızın oyuncuları izlenmeye alınmış bazılarıyla da mukavele yapılmıştır.

Marmara bölgesinde kendi otobüsüne sahip olan tek spor kulübü olan KAFKASSPOR, şimdi de gözünü 3. lige çevirdi. Kulüp başkanı Osman Şentürk öncelik-

li olarak iki hedeflerinin olduğunu açıkladı. İlk hedeflerinin kendi spor tesislerine sahip olan bir kulüp olmak istediklerini belirten Şentürk, ikinci hedeflerinin ise kitlesini yurt bazında genişletmiş profesyonel ligde mücadele eden bir spor kulübü olmak diye belirtmiştir. Bu isteklerinin yerine getirilmesi için çok çalışmanın gerektiğini bildiklerini söyleyen Şentürk, bu gücün kendilerinde olduğunu ancak, Kafkas kökenli tüm vatandaşlarımızın maddi ve manevi desteklerinin sürmesini ve yeni desteklerinin gelmesinin gerektiğini beyan etmiştir. Ayrıca bütün Türkiye genelinde bütün Gürcülerle aynı çatı altında toplanmak da istediklerini ifade eden Şentürk, "Büyüklerimizin buna öncelik yapacaklarını umuyorum, bu beraberlik bize büyük güç katar" dedi. Kafkas kökenli işadamlarına da çağrı yapan Şentürk, "Bu bir bayrak yarışı, başarılı olabilmemiz için şartların iyileştirilmesi lazım, umarım Gürcü işadamlarımız sponsorluk konusunda bize yardımlarını sürdürürler. Bu çağrım Türkiye'deki bütün işadamlarınadır" diye konuştu.

İnegölspor'un ardından İnegöl'de üç yıl içinde en büyük camiaya sahip olduklarını anlatan Osman Şentürk, daha büyük başarılarla imza atmak bizim elimizde, bu yüzden bütün Gürcüler elinden gelen bütün gayreti göstermelidir diyerek tüm Türkiye'ye çağrıda bulundu.

Paradan daha önemli şeyler vardır. Fakat bu önemli şeylere ulaşmak için paraya ihtiyaç vardır. Tüm, hemşehrilerimize seslenip başarılarımızın birliklelikle olacağına inanıyorum.

Ruşça Dublajlı Gürcü Filmi

Şalva TEVZADZE

Yaklaşık bir yıldır iki Gürcü kanalı; Pirveli Arhi ve Acaris Televizia uyu aracılığıyla Avrupa'dan izlenmektedir.

Önce Acaris Televizia kanalını ele alırsak bu kanal yaklaşık günün 18 saatinde yayın yapmakta ve yayınların sadece yüzde beşi Gürcüce, geri kalanı Rusçadır. Batıdan Rusçaya tercüme edilen çocuk çizgi filmleri, komedi, aksiyon ve dokümanter tüm filmler Rusça dublajlı yayınlanmaktadır. Haberler ki, tamamı merkezi hükümet ve Cumhurbaşkanı Sn. Şevardnadze aleyhine olup Acara yerel lideri Aslan Abaşidze övülmektedir.

Haberler Gürcüce (eğer haber içinde bir Rus ile mülakat varsa bu da tercümesiz Rusça verilmektedir) Rusça, İngilizce, Almanca ve Fransızca verilmektedir.

Tbilisi'den yayın yapan Pirveli Arhi Televizyonu ise haber ve yorumlarında batı standartlarını yakalamaya çalışmakta ve genelde tarafsız yayın yapmaktadır. Pirveli Arhi batı filmlerini Gürcüceye tercüme ederek vermekte, haberler ise Gürcüce (içinde bir Rus'la mülakat varsa, bu tercümesiz Rusça verilmektedir) Rusça ve İngilizce verilmektedir. Bu kanalın yayınları Eutelsat uydusuyla izlenmektedir.

Gelim konumuzda. 8 Haziran pazar günü sabah Avrupa saatiiyle 09.15 (Gürcistan saatiiyle 12.15'te) Surami Tsihe/Surami Kalesi adlı Gürcü yapımı bir film Acara Televizyonunda yayınlandı. Biz İsvçe'te yaşayan Türkiyeli Gürcü birkaç aile daha önceden methini duyduğumuz filmi izlemek için toplandık. Filme yetişmek için kahvaltımızı önceden yaptık. Büyük bir heyecanla ilk defa kendi dilimizde bir film görebilmek için sabırsızlıkla beklemeye başladık. Beklenen saat geldi. Televizyonu açtık bir de ne görelim Gürcü televizyonunda Gürcü filmi Rusça dublajla yayınlanmıyor mu? Hepimiz kahrolduk. Kahvaltı boğazımıza takıldı. Sabah erkenden kalkıp bana film izlemeye gelen ve daha sonra belki uyu anteni tedarik edip kendilerinde bu kanallara bakacak Türkiyeli Gürcülere ben hiç bir şey diyemedim. Yüzüm kızardı ve kem küm etmeye başladım. Misafirler durumu anladılar ve konuyu değiştirip hadi balık tutmaya gidelim dediler ve beraberce evden çıktık.

Gürcüstan'daki sayın yetkililer Sovyetler Birliği yıkılalı tam 12 yıl oldu ve siz halen Gürcüstan dışında Gürcülerin yaşadığını ve Gürcülerin sizler gibi Rusça bilmediğini halen öğrenemediniz mi?

Kitaplardan/Kitaplardan/Kitaplardan

Dursun BAYAR (TİKANADZE)

Gürcü kültürünü anlatan yada yakından ilgisi bulunan kitapların tanıtımları kısa da olsa zaman zaman *çvneburı* dergisinde yayımlandı. Okuyucuları tarafından bu kitaplar hakkında olumlu yada olumsuz herhangi bir yazı yazılmadı. Bu nedenle daha önce kısa tanıtımı yapılmış okuduğum kitapların birinden söz etmek isterdim. Fakat püfür püfür tazeleği nedeniyle en son okuduğum tanıtımı yapılmamış bir kitaptan sözedeceğim sizlere.

T.C. Kültür Bakanlığı tarafından 2002 yılında, birinci baskı ve 5000 adet basıldığı, yazarı Ayhan Sarhan'ın bir eğitimci olduğuna inçinden ve arka kapaktaki tanıtımından öğrendiğimiz "Gürcistan ve Azerbaycan İzlenimleri" alt başlıklı bu kitabın üst başlığı "Var Çok Proplam Apantı, Çook" şeklindedir. 137 sayfa olup, fiyatı bir hayli ucuzdur.

Kitabın Gürcü şivesiyle "Var Çok Piroblem Ependi, Çook" olmalıydı. Bu başlık konusu kitap için söylebileceğim en son şeydir.

Asıl mesele, 1993 yılında gittiğim hayallerimin masal ülkesi Gürcüstan beni nasıl ülküttüyse, bu kitabı okuduğumda hiçbir şeyin değişmemiş olduğunu anlamamdır. Yazarın Gürcüstan üzerinden Azerbaycan'a yaptığı seyahati ve geri dönüşündeki Gürcüstan polisince rüşvet istenmesi ve almaları, alamadıklarında da seyahatten alıkoymaları, şikâyetinizi dinleyecek bu duruma müdahale edecek herhangi bir makamanın olmayışı bu ülkeyi bilmeyenler için bir abartı gibi gelebilir. Ne yazık ki bu korkunç bir gerçektir. Gürcüstan'ı ziyaret etmek isteyen çok insan var. Gürcü olmak ve Gürcüstan'da akrabalarını bulması nedeniyle sürekli bazı dostların tarafından Gürcüstan'a gitmemiz için öncülük yapmamı isterin. Bu kitaptaki söz edilmiş olumsuzlukları yaşarsanız kaygısıyla hiçbir zaman söz veremem.

Yine, ne kadar yazık ki böyle güzel bir ülkeden geçen yazar, bu ülkenin başkentini anlatırken, bir alanda gördüğü at üzerindeki adam heykelinin bu ülkenin kurucusu olduğundan söz ediyor, fakat adını öğrenme gereği duymuyor. Ya da kendi ülkesinden bu yana yol alan bir nehir olan Kura nehrinin adını anmadan "şehri (Tbilisi'yi) boydan boya geçen ırmak" diye söz ediyor. İnsana huzur içerisinde gezme, görme, tanıma olanağı sağlamayan, transit geçişte bile bu kadar sıkıntı yaşatan davranışlar toplamına karşı yazılabilecek en olumlu kitap böyle olur herhalde.

Dili, anlatımı, iyimser ve mizahi yaklaşımı nedeniyle Sayın Ayhan Sarhan'a teşekkür eder, sevgili Gürcüstanlı kardeşlerimize problemsiz bir Gürcüstan'a gelmek ve görmek istediğimizi bildiririm.

AÇIKLAMA

Dergimizin 44. sayısında (2002/2) Şuşana Putkaradze imzasıyla yayınlanan "İstanbul'da Gürcü Kültürel Varlığı" yazısı ile ilgili yazarından aldığımız açıklamada özetle şu hususlar vurgulanmaktadır:

"Ben, 2002 yılında Türkiye-Gürcüstan Eğitim ve Kültür Vakfı'nın davetlisi olarak Türkiye'ye geldim ve Gürcü Katolik Kilisesi-Akaki Tsereteli Kütüphanesi'nde 20659 evrak inceledim. Bu çalışmayı bir rapor olarak vakıf yönetim kuruluna sundum.

Yazının son iki paragrafında belirtilen hususlar benim görüşüm olmayıp tamamen çevirmen hatasıdır ya da ilavesidir. Çevirmen, ya Gürcüce yazının anlamını tam anlayamadı ya da yazıda olmayan şeyler söyledi.

Yazıda konu edilen kütüphanenin iyi ve güvenli korunduğunu ve oradan hiç bir şeyin kaybolmadığını derginiz okurlarına açıklamak istiyorum."

Çveneburi'nin Notu: Adı geçen yazıyı Türkçe'ye çevrilmiş haliyle dergimizde yayınlamak üzere Türk Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı Genel Müdürü Sn. Mevlüt ARTVİNLİ elden teslim etmiştir ve yazı hiçbir değişiklik yapılmadan iki bölüm olarak yayınlanmıştır.

 Çoruh Plastik Ltd. Şti.

Hasan KAHYA
Çetin KAHYA
Metin KAHYA

Bağlar Mahallesi
Osmanpaşa Caddesi
Dal Sokak No. 4/2
Güneşli/İSTANBUL
Tel.: (0212) 515 27 27
655 07 20
655 07 96
Fax: (0212) 655 06 47
coruh.plastik@superonline.com
www.coruh.plastik.com

Yakamoz

Плащи
и
пальто

Meryem KAHYA

Derin Kuyu Sk. Hilal Pasajı Dükkan No:10
Laleli/İSTANBUL
Tel & Fax: (0.212) 638 34 22

m **magari**
TEKSTİL LTD. ŞTİ.

Bayan & Çocuk
Giyiminde Öncü

Tel: 0.264.279 59 28 - 281 30 43

Uzun Çarşı 1. Geçit (Serbesler Döviz Yarı) No:3 ADAPAZARI

**KONTÖR ALMAK
ARTIK ÇOK KOLAY !**
Kısa Mesaj Atın,
Kontörünüz Cebinizde...
Tıklayın...

KONTÖR

**ULUSLARARASI UCUZ
TELEFON KONUŞMASI**

Yurtdışı telefon görüşme
maliyetinizi %75'e kadar azaltıyoruz.

Fazla bilgi için: 0212- 231 79 28 - 233 56 82

Halaskârgazi Cd. Simga Apt. No:59/6 Harbiye-İST.

Tel: (0212) 231 79 28 - 233 56 82

Fax: (0212) 246 02 27

e-mail: real_iletisim@yahoo.co.uk.

SÖZLÜK

(Geçen sayıdan devam)

ლექსიკონი

LAZCA (ლაზური)	MEGRELCE (მეგრული)	GÜRCÜCE (ქართული)	TÜRKÇE (თურქული)
ნწოფულა	ოგურატალი	სასწავლებელი	mektep, okul
ნჭიმომს, ნჭიმულს, ონჭინაფს	აჭიანურენს	აჭიანურებს	sürüncemede bırakıyor. çok uzatıyor
ააზი	ზარხული	ზაფხული	yaz
აულეა	ბეაიოლუ	აღმოსავლეთი	doğu, şark

Bulbulis Yubile - 11

(Geçen sayıdan devam)

კარგად დანაქვრდით. ხედავთ? აი დიდებული ევაპი და სახელოვანი ძერა, რომელთა კალთაბა მუ ძალიან მომწონს, თუმცა ჯერ მათი მღერა ჯეროვნად არ დაფასებულა და ერთ დროს იქნება, რომ ბუღბული დაგავიწვდეთ და ეველას ევაპისა და ძერას სახელი ეკეროს ენახე. უნდა მავათაც გაუმართოთ იუბილე,

მხოლოდ ესლა ერთსა გთხოვთ ეველას: ბატონებო, შევერათ სორო და ერთი სიმღერა შევაწით ხვენს მუიროფას მკონასს, ხოლო ზირველს ევაპი და ძერა იტევიან. მუ და კოდალა მომხილს ვეტევით და დანარჩენები ბანს. ენახთ რა ვამოვა.

HABERLER

Teşekkür

İsveç'te yaşanan ve dergimizin 1977 yılında ilk kurucularından olan Şanver Akın (Şalva Tevzadze), dergimizin bu sayısının çıkması için 2500 İsveç Kronu (425.000.000 TL) katkıda bulunmuştur. Şanver Akın'a dergimizi gösterdiği duyarlılık için teşekkür ederiz.

Tebrikler

Dergimizin yayın kurulu üyesi Davut Kaptan'ın oğlu Mimar Ahmet ile Tuba Şıdım 24 Mayıs 2003'te İstanbul'da evlendiler. Çiftin tebrik eder, mutluluklar dileriz.

İnegöl'de 3. Folklor Şöleni

Her yıl geleneksel olarak yapılan ve bu yıl üçüncüsü tekrarlanan "Uluslararası 3. Folklor Şöleni ve Piknik" bu yıl İnegöl'ün Tüfekçi Konak adlı Gürcü Köyü'nde Köy muhtarlığı ve İnegöl Kafkas Folklor ve Kültür Demegü İşbirliğinde 06 Temmuz 2003 tarihinde geniş bir katılımı yapıldı. Uluslararası düzeyde yapılan şölene bu yıl Gürcüstan ve Makedonya katıldı.

GF Sanatevi'nde Gürcü Ressamlar

Daha önce kişisel resimlerinin sergilendiği GF Sanatevi'nde yaz ayları boyunca Amiran Danibegashvili ve Temuri Papiashvili'nin çalışmalarını görülebiliyoruz. GF Sanatevi-Kadıköy/İstanbul Tel: 0216-418 62 83

"Tarih Boyunca Doğu Karadeniz'de Etnik Yapılanmalar ve Pontus" kitabı yayımlandı.

Hasim Albayrak tarafından hazırlanan kitap Doğu Karadeniz halkları konusunda yapılan ne ilk ne de son kitaptır. Bu kitabı benzer diğer çalışmalardan ayıran en önemli unsur yer adlarının mümkün olduğu kadar etnik yapısının araştırılması ve Gürcüce, Lazca, Ermenice, Pontuşça, Rumca ve Türkçe kökenlerinin saptanmasıdır. Kitabın benzer diğer çalışmaları çıktıkça en önemli yanı ise Doğu Karadeniz tarihine Türk-resmi tarih yaklaşımıdır. Kitap bu yapıdan arındırılıp gerçek anlamda Doğu Karadeniz'in tarihteki ve bugünkü etnik yapısı daha ayrıntılı bir biçimde incelenirse, bu konudaki boşluk doldurulmuş olacaktır.

Kitap: hasimalbayrak@hotmail.com
hasimal@e-kolay.net adreslerinden temin edebilirsiniz.

HİDİ (KÖPRÜ) Dergisi 4.Sayı Çıktı

Tbilisi'de üç ayda bir Gürcüce-Türkçe yayınlanan Hidi-Köprü dergisinin bu son sayısı yine ilginç konuları içeriyor.

-Dostluğun başladığı nokta-Sarp ile
-Sulhan Saba Orbeliani dikkat çeken yazılar arasındadır.

Dergi 00995-32-997301 ve 997773 nolu telefonlardan temin edebilirsiniz.

İzmir'de Gürcü AU-PAIR

Gölcük'lü bir Gürcü olan ve İzmir'de üniversite bitirdikten sonra evlenen ve bu kente yerleşen Süheyla Hekimoğlu Au-Pair ajansı açarak çalışmalarına başladı. Şöri Au-Pair Ajansı adı altında faaliyet gösteren Süheyla Hekimoğlu İngiltere'ye Au-Pair olarak çalışmaya gitmeye isteyen 17-27 yaş arası bayan dergi okurlarımıza %10 indirim sağlıyor.

Süheyla Hekimoğlu, Gölcük'ün Nüzhetiye (Döşeme) köyünden olup bu köyde herkesin Gürcüce konuştuğunu ve Gürcü gelenek ve göreneklerinin yaşadığını belirtmektedir.

Şöri Au-Pair Ajansı 0232-463 74 80 - 0532-395 75 05

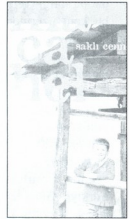
950 Gürcü Öğrenci Türkiye'de

23 Nisan Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamaları çerçevesinde Gürcüstan'ın çeşitli kentlerinden Türkiye'nin çeşitli kent ve kasabalarına 950 öğrenci geldi. Konuk oldukları okullar tarafından ailelerine yanına yerleştirilen öğrencilerin 23 Nisan kutlamalarına katıldıkları ve Gürcü folklorundan oyunlar sergiledikleri.

Macaheli Belgeseli

İTÜ-Ayazağa Kampüsünde

Johannesburg Dünya Çevre Konferansı'nda ödüllendirilen, ayrıca 39. Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde "En İyi Belgesel Film" ödülü (2002 yılı) ile Köyceğiz Film Festivali'nde (2002) "En İyi 2. Belgesel Film" ödülü alan Macaheli Belgeseli 14 Nisan 2003 tarihinde İTÜ-Ayazağa Kampüsünde gösterildi. Macaheli Fotoğraf Sergisi ile başlayan gösteri, film izlenmesi ile devam etti. Film bitiminde Bayar Şahin ve orkestrası Mşvidobis Megobrebri bir mini konser sundular.

Macahelide Konukevi Hizmete Açıldı

Tema Vakfı adına A. Nihat Gökyiğit tarafından Artvin-Maça-

heli'de yaptırılan Eğitim ve Konukevi hizmet verme-ye başladı. Mimari tasarımı ve uygulaması Y. Mimar İbrya ÖZKAN (MELAŞVİLİ) tarafından gerçekleştirilen 12 odalı ve 48 yataklı olan konukevinde 80 kişilik seminer salonu ve restaurant bulunmaktadır. Tel: 0466 485 24 04 - 485 24 14-15 Faks: 0466 485 24 13

Gürcüstan Ulusal Günü Kutlandı

Gürcüstan'ın Rusya İmparatorluğu'ndan ayrılarak bağımsızlık ilan ettiği tarih olan 26 Mayıs 1918 günü Gürcüstan Ulusal Günü ilan edilmiştir. Bu bağlamda yapılan kutlamalar İstanbul'da ki Gürcüstan Başkonsolosluğu tarafından düzenlenmiştir. 26 Mayıs 2003 akşamı Conrad Oteli'nde yapılan kutlamalara çok kalabalık bir topluluk katılmıştır. Gerek Türkiye'li ve gerekse Gürcüstan'lı Gürcülerin hazır bulunduğu toplantıda ayrıca İstanbul'daki yabancı konsolosluk mensupları ile Türk askeri ve idari yöneticiler hazır bulunmuşlardır.

"İstanbul Gürcüleri" Kitabı Yayınlandı

İstanbul Gürcüleri, 1921'de *Kartvelebi Konstantinopolşi* adıyla İstanbul'da Gürcüce yayımlanmış bir kitap. Şişli Bomonti'deki Gürcü Katolik Manastırı matbaasında basılmış kitaplardan biri. Yazarı Eugenio Dallegio D'Allesio İtalyan asıllı ve İstanbul'da doğmuş. Kitap Fransızca kaleme alınmış. Gürcüce'ye Fransızca elyazısından çevirildiğine bakılırsa, büyük bir olasılıkla yazıldığı dilde basılmamış. Kitap, Fahrettin Çiloğlu tarafından Türkçeye çevrildi.

İstanbul Gürcüleri, ağırlıklı olarak İstanbul'da yerleşmiş Katolik Gürcüleri ele alıyor. Bizans döneminden başlayarak bu kentteki Gürcü kolonisi ve Osmanlı topraklarındaki Müslüman Gürcüler hakkında da bilgi veriyor. Gürcüstan'ın İstanbul'la ticareti, bu kent üzerinden başka ülkelerle kurduğu ticari ilişkileri üzerinde duruyor; aynı güzergahtaki deniz ulaşımını ve taşımacılığını anlatıyor. Dolaylı olarak İstanbul kenti üzerine de bilgiler aktarıyor.

Bu kitap, Türkiye'de yaşayan Gürcülerin tarihi üzerine başlıca kaynaklardan biridir. Daha önce yayımlanan İsmetzade Doktor Mehmet Arif'in *Gürcü Köyleri* (2002 *Sinavle*) ve İvane Caiani'nin *Borçka Mektupları* (2002 *Sinavle*) ile *İstanbul Gürcüleri*, bir bakıma birbirini tanımlayan kitaplardır. Bu üç kitap, Türkiye Gürcüleri üzerine araştırma yapacak kişilerin temel başvuru kaynakları arasında olacaktır.

Kitap edinme adresi :

Sinavle Yayınları Davutpaşa Cad. Tim 2 Sit. No: 536 Topkapı-İST.

Tel: (0212) 501 88 54 - 501 84 66

İraklı Abaşidze'nin Şiirleri Cumhuriyet KİTAP Eki'nde

Ünlü Gürcü şairi Iraklı Abaşidze'nin sekiz şiiri Hüseyin Uygun tarafından Gürcüce'den çevrilerek 5 Haziran 2003'de yayınlandı. Dergimizde de şiir çe-

virileri yayınlanan Hüseyin Uygun'u yaptığı bu değerli çalışmalarını için tebrik ediyoruz.

Bayar Şahin ve Mşvidobis Megobrebi Beyaz Show'da

27 Haziran 2003 tarihinde sezonun son Beyaz Show'unda Bayar Şahin ve Mşvidobis megobrebi konuk oldu. Programın ilk konusu olarak yeni albüm çalışmalarından

Gandagana'yı Gürcüce ve Türkçe seslendirdiler. Bayar Şahin ve Mşvidobis Megobrebi'nin farklı ve güzel yorumu ile birlikte küçük kız ve erkek dansçıların Gandagana dans figürleriyle adeta izleyenleri büyüledi. 39. bölümle sezona nokta koyan Beyazıt Öztürk Artvin-Ardanuç'lu olduğunu söyledi.

Erdal KÜÇÜK (TSVİNARİDZE)

KONSER

"Hey Gidi Karadeniz"

Karadeniz müziğinin usta yorumcuları 18 Temmuz'da Cemil Topuzlu Harbiye Açık hava Tiyatrosu'nda yular.

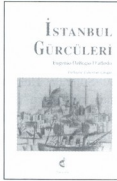
Harbiye Açık hava Tiyatrosu'nda bu sefer Karadeniz'in eşsiz rüzgarı esti. 18 Temmuz Cuma günü saat 20.30'da gerçekleşen gecede Karadeniz müziğinin usta isimleri aynı sahnede buluştular.

Konserde Fuat Saka, Volkan Konak, Kazım Koyuncu ve Bayar Şahin sahne aldılar. Gecede Kazım Koyuncu'ya Gülbeyaz dizisiyle halkın sevgisini kazanan Şevval Sam diyet yaptı, ayrıca Karadeniz Halk Oyunlarından örnekler geceyi renklendirerek ve kulan dev ekrandan Karadeniz'e ait görüntüler yansıtıldı.

Her biri yorumculuğunun yını sıra besteci de olan bu önemli sanatçılar, izleyicilere Karadeniz'in eşsiz güzelliklerini müzikleriyle anlattılar.

Futbol Turnuvası

Macahel Eğitim ve Kültür Vakfı'nın geleneksel hale getirdiği Geleneksel Köyler arası Futbol Turnuvası 10 Mayıs 2003 tarihinde Şrinevler Spor Kulübü toprak sahada yapıldı. İkinci hafta karşılaşmaları 17-18 Mayıs Gençlik ve Spor Bakanlığı nedeniyle maçlar 24-25 Mayıs tarihinde erteleme ile bir hafta ara verildikten sonra devam edildi. Toplam 5 hafta süren turnuvalara özellikle Maçahelli gençlerin ve her kuşak Maçahellilerin yoğun ilgisi vardı. Maçaheli

hey gidi karadeniz

Jüüt saka-volkan konak
kazım koyuncu-bayar şahin
ve şevval sam

turnuvasında 6 köyün tamamı katıldı. Bu köyler;

- Hertvisi (Camili)
- Zedvake (Düzenli)
- Eprati (Efeler)
- Kvabitavi (Kayalar)
- Mindiyeti (Maral)
- Akriya (Uğur)

www.chveneburi.net Mindiyet takımına geçen yıl olduğu gibi bu yıl da forma desteği vermiş ve Mindiyat takımının formaları www.chveneburi.net tarafından karşılandı.

Amacı dostluk ve kardeşlik pekiştirmek olan bu faaliyetlerde Maçaheli takımları kıyasıya yarıştılar. Ailenin de izlediği bu organizasyonda futbol oynayan ailelerin heyecanı daha da başka idi. Turnuva maçları haftanın iki günü Cumartesi-Pazar günleri yapıldı. Lig usulü yapılan karşılaşmanın sonunda;

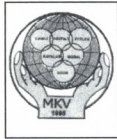
- 20 puanla Zedvake (Düzenli) Takımı birinci,
- 18 puanla Eprati (Efeler) Takımı ikinci,
- 17 puanla Mindiyeti (Maral) Takımı üçüncü,
- 14 gol ile Eprati (Efeler) Takımından Ergin Kahya birinci oldu.

Turnuvanın sonunda en centilmen takım Eprati (Efeler) Takımı seçildi. Turnuvada başarılı olan takımlar çoşkulular. Bu çoşkuya aileleri ve kazanan köylerin sakinleri de eşlik etti. Birinci olmayan takımlar gelecek yıl yapılacak olan turnuvalarda tekrar şanslarını deneyecekler..

Erdal KÜÇÜK (TSIVNARİDZE)

Maçahel Vakfı Maçaheli'de Şube açıyor

30 Temmuz 2003 tarihinde Maçahel Eğitim ve Kültür Vakfı Maçaheli'de vakfın şubesi açılması için Mutevveli heyetini topladı. Toplantı sonucunda vakfın şube açma önerisi kabul edildi. Yeni şube için gerekli yönetmelik hazırlanması için İbrahim Berk ve Tekin Özdemir görevlendirildi. Yönetmeliği 7 kişilik komisyon değerlendirecek, değerlendirmeden sonra yönetmeliği tekrar mütevveli heyetin onayına sunulacak.

BASINDAN

Kafkasya'nın İstikrarı Bizim İçin Çok Önemli

Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök, Türkiye ve Gürcüstan'ın, ortak tehditlere mücadelede güçlü ve etkin işbirliği yürütme yönünde sarsılmaz kararlılığa sahip olduğunu bildirdi. Gürcüstan Savunma Bakanı David Tevzadze'nin davetlisi olarak Tbilisi'ye giden Orgeneral Özkök, görüşmelerin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında, iki ülke ilişkilerinde siyaset ve ekonominin yanı sıra güvenlik alanında da işbirliği yapıldığını ifade ederek "örnek alınacak düzeydeki bu ilişkilerin ciddi istikrarsızlık riskiyle karşı karşıya olan Kafkasya bölgesi için büyük önem ta-

şıldığını" kaydetti. Yayılma eğiliminde bulunan terörizm, organize suçlar ve kitle imha silahlarının her iki ülke için de ciddi güvenlik sorunu oluşturduğuna dikkati çeken Orgeneral Özkök, "Ülkemiz, geçmişte olduğu gibi bugün de ortak tehditlerle mücadelede güçlü ve etkin işbirliği yürütme yönünde sarsılmaz kararlılığa sahiptir" dedi.

Tercüman 19/04/2003

Kars-Tbilisi Demiryolu Projesi Yatırım Planında

Türkiye ile Türk cumhuriyetleri arasında ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişmesine önemli katkı sağlanması beklenen Kars-Tbilisi Demiryolu Projesi, 2003 yılı yatırım programına alındı.

Dünya 28.04.2003

Gürcü Tiyatrosu Trabzon'da

Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'nün Trabzon'da düzenlenen "4. Uluslararası Karadeniz'e Kıyısı Olan Ülkeler Tiyatro Buluşması" bugün başlıyor. Ermenistan'ın son anda katılacağını açıklamasıyla, katılımcı ülke sayısı bu yıl 10'a yükseldi. Etkinliğe bu yıl Türkiye'nin yanı sıra Ermenistan, Bulgaristan, Kırm, Romanya, Gürcüstan, Sırbistan, Rusya, Azerbaycan ve Moldova katılacak. Gürcü, Tbilisi Tiyatrosu Slavomir Mrozhke'in "Carol" adlı oyununu "Karlo" diye oynayıp Polonya'dan Gürcüstan'a uygulayarak sağlam tiyatro geleneklerini kanıtladılar. Robert Sturua, Varlam Lali Nikoladze ülkemizde de tanınan ve sayılan adlar. Eseri sahneye Andy Enu-kidze uzun yıllar Bilkent'te Cüneyt Gökçer'in asistanı olarak çalışmış.

Dünya, Zaman 19/05/2003,
Cumhuriyet 08/06/2003

ABD, Bakü-Tbilisi-Ceyhan (BTC) Projesine desteğini yineledi

ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesi'ne bilgi veren ABD enerji bölümü yetkilisi L. Cobun ABD'nin BTC projesine desteğinin daha fazlasıyla devam ettiğini bildirdi.

Turkish Daily News, 03/Mayıs/2003

BTC Boru Hattı'nın Gürcüstan Tarafında İnşaat Başladı

Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze ve ABD, Azerbaycan ve Türkiye Büyükelçileri BTC projesinin temel atma töreninde hazır bulundular. Başkent Tbilisi'nin 50 km. güneyindeki Tetri Tskaro kasabasında atılan temel ile büyük bir hayalin gerçekleşme safhasına geldiği belirtildi. Şevardnadze konuşmasını şöyle sürdürdü.

"Bugün, Gürcüstan'ın Avrupa-Atlantik ile entegrasyonunu günü olarak adlandırılabilir."

Turkish Daily News, 03/05/2003

BOTAŞ'tan Bakü-Ceyhan İçin Çevre İhalesi

Boru Hatları İle Petrol Taşıma AŞ (BOTAŞ), Bakü-Tbilisi-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Projesi Türkiye kesimi inşaat işlerinin 'çevresel açıdan izlenmesi hizmetleri' işi için, ihale düzenlenecek.

Proje kapsamında boru hattının güzergahı, Gürcüstan-Türkiye sınırından başlayıp Ceyhan'da sona erecek. İhaleye katılacak firmaların İSO 9001 sertifikasına sahip olmaları ile çevresel alanlardaki hizmetleriyle kapsamlı deneyimi ve yeterliliğe sahip olmaları istenecek.

Dünya 07/05/2003

BTC Proje İmalat İşleri Üç Ülkede Başladı

Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait bölümündeki Azeri, Çıracak ve Güneşli yataklarının işletiminden sorumlu uluslararası konsorsiyum AIOC ve BP Azerbaycan Şirketi Başkanı David Woodward, Bakü-Tbilisi-Ceyhan (BTC) ana ihracat petrol boru hattı projesinin hayata geçirilmesi sürecinde Azerbaycan, Gürcüstan ve Türkiye'de inşaat sürecinin eşzamanlı olarak başlatıldığını söyledi.

Bakü-Ceyhan'da İlk Petrol 2005'te

Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattı projesinde yaşanan sorunlar giderildi. Enerji Bakanı Hilmi Güler, projede son bir yılda ortaya çıkan vergilendirme ve atamalarla ilgili sorunların çözüldüğünü açıkladı. Sorunların kısa bir süre önce Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a mektup yazan BTC Direktörü Michael Townshend'in Ankara'daki temaslarının ardından giderilmesi dikkat çekti. Projeyi BOTAŞ adına yürüten BTC Direktörlüğü'ne Doğan Şirikçi atandı. Güler ve Townshend ortak bir basın toplantısı düzenledi. Townshend toplantıda yaptığı konuşmada, Bakü-Ceyhan petrol boru hattının 2004 yılı sonunda tamamlanacağını ve 2005 yılı başında günde 300 bin varille ilk petrol sevkiyatının başlayacağını söyledi.

Milliyet 08/Mayıs/2003

Enerjide Artvın Öne Çıkıyor

Bu yıl içinde yapılacak toplam enerji yatırımı 2 katrilyon 656.1 trilyon lira olarak belirlenirken, bu rakamın 977.5 trilyon lirası muhtelif illere ayrıldı.

Kalan 1 katrilyon 678.6 trilyon liralık enerji yatırımının 558 trilyon lirası Artvin'e yapılacak. Çoruh Nehri üzerinde büyük baraj projelerinin bulunduğu Artvin'e iller bazındaki yatırımların yaklaşık 3'te 1'i ayrılmış durumda.

Dünya, 19/05/2003

Sürgün Çerkeslere Kızkulesi'nde Anma

Demokratik Çerkes Platformu üyesi bir grup, Çerkeslerin 1864 yılında Kafkasya'dan sürgüne gönderilmesinin yıldönümü dolayısıyla sürgünde can verenleri andı. Üsküdar sahilinin Kızkulesi karşısında toplanan grup adına açıklama yapan Demokratik Çerkes Platformu Çalışma Grubu Sözcüsü Sezai Babakuş, 21 Mayıs 1864'te sona eren Rus-Kafkas Savaşı'nın ardından insanlık tarihinin en trajik sürgünlerinden birinin yaşandığını anlattı.

Hürriyet 27/05/2003

Dünyadaki Dillerin Yüzde 66'sı Yok Olacak

BM Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) verilerine göre önümüzdeki 100 yıl içinde konuşulan 6500 farklı dilden 4300'ü kaybolacak. Araştırmacıların bunun en ölümlü nedeninin kitle iletişim araçları olduğunu kaydetti. Dilbilimciler kısa adı DOBES olan yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan dillerin seçilmesini öngören bir proje kapsamında çalışıyor. UNESCO verilerine göre dünya genelinde insanların dörtte üçü 40 dil konuşuyor, diğer dilleri konuşanların oranı ise çok düşük.

Cumhuriyet, 01/06/2003

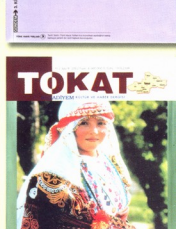
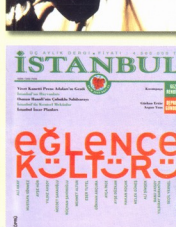
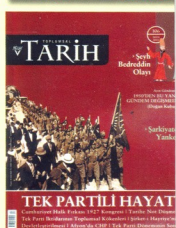
Şevardnadze, Abhazya Sorununun Çözümü İçin ABD'den Yardım İstiyor

Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze, pazartesi yaptığı açıklamada ABD'den Abhazya sorununu çözmesi için yardım istediğini bildirdi. ABD Başkanı Bush'a yazdığı mektupta ana tema olarak Abhazya sorununun çözümü için yardım istediğini bildirdi. Şevardnadze, ayrıca Gürcüstan Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri Japaridze'nin geçen hafta ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice ve diğer yetkilileri ziyaret ettiğini belirtti. Haftalık basın toplantısında konuşan Şevardnadze "ABD yönetiminin ciddi şekilde Abhazya sorunu konusunda çalıştığını" bildirdi.

Turkish Daily News, 17/06/2003

Gürcüstan Parlamento Başkanı Artvin'de

25.07.2003-ARTVIN Gürcüstan Parlamento Başkanı Nino Burjanadze'nin başkanlığındaki 25 kişilik heyet Kültürel amaçlı gezi için Artvin'e geldiler. Ardahan Türkgözü Kapısından giriş yaparak Türkiye'ye gelen Gürcüstan Parlamentosu Başkanı Bayan Nino Burjanadze ve beraberindeki heyet Şavşat ve Ardanuç'taki tarihi ve turistik Cevizli Köyü Tibet kilisesi, Hamamlı köyü Dolishane kilisesi, Ardanuç kalesini gezdiler.

istediğiniz
dergi
kapak
fiyatıyla
adresinize
teslim

abonet

www.abonet.net
abonet@abonet.net
tel: (0212) 210 0 110
faks: (0212) 222 27 10

DEMİRKOL

ULUSLARARASI NAKLİYAT
VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

**KAFKASYA HATTININ EN ÜCRA KÖŞESİNE
SINIRSIZ ve GARANTİLİ TAŞIMA HİZMETİ**

MERKEZ OFİS:

Tevfik Fikret Caddesi
Taç İş Merkezi No:2 Kat 1
ŞİRİNEVLER / İSTANBUL
Tel.: (0212) 442 20 22 - 442 31 28
Tel.: (0212) 442 29 52 - 442 28 98

ŞUBE AKSARAY::

Küçüklanga Caddesi
Emniyet Oto Parkı İçi No:31
AKSARAY / İSTANBUL
Tel.: (0212) 529 00 79
Tel.: (0212) 529 01 38

ŞUBE HOPA::

Hopa İş Merkezi Kat 2
No.: 91
HOPA / ARTVİN
Tel.: (0466) 351 73 80